

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM
PROGRAMINDA YER ALAN KONULARIN TARİH
BİLİNCİ OLUŞTURMADAKİ ETKİLİLİĞİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ (ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Zafer ÇAKMAK

Hazırlayan
Biröl BULUT

2011-ELAZIĞ

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA
YER ALAN KONULARIN TARİH BİLİNCİ OLUŞTURMADAKİ
ETKİLİLİĞİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ (ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Zafer ÇAKMAK

HAZIRLAYAN

Birol BULUT

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

F. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Doç. Dr. Zafer ÇAKMAK

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET**İLKÖĞRETİM 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN KONULARIN TARİH BİLİNCİ OLUŞTURMADAKİ ETKİLİLİĞİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ (ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİ)****Birol BULUT****Fırat Üniversitesi****Eğitim Bilimleri Enstitüsü****İlköğretim Anabilim Dalı****Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı****Elazığ, 2011, Sayfa: XIV + 101**

Bu araştırma 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiğini öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu araştırma Sosyal bilgiler öğretmenleriyle nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılarak yürütülmüştür. Nicel araştırma yöntemi tarama türünden okul survey olup, ayrıntılı durum belirlemeye yöneliktir. Araştırma genel tarama modellerinden faydalanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgular 2010-2011 öğretim yılında Elazığ ili merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin anket sorularına verdikleri yanıtlar ve ilgili literatürle sınırlıdır. Ankette yer alan ve beşli likerte göre hazırlanmış sorular 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiğini öğretmen görüşleriyle ölçme amacıyla hazırlanmış sorulardır. Üçlü likerte göre hazırlanan sorular ise öğretmenlerin tarih ile ilgili düşünceleri ve tarih konuları işlenirken kullandıkları yöntem ve teknikleri öğrenmeye yöneliktir.

Çalışmadan elde edilen sonuç ise 7. Sınıf Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların, mevcut haliyle tarih bilinci oluşturmada kısmen etkili olduğudur.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin tarih'e ilgileri ve kullandıkları yöntem ve teknikler İle cinsiyetlerine göre farklılaşma durumunu ortaya koyan sonuçlara göre öğretmenlere yöneltilen 31 – 35 arası sorular arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yine bu sorular kıdem ve branş değişkenine göre incelendiğinde aralarında anlamsal bir farklılık bulunmamıştır. Öğretmenlerin tarih nedir? Maddesine verdikleri yanıtlarla tarihin sadece geçmişle ilgili bir bilim olmadığı ve geleceği de aynı oranda etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Tarih, Tarih Bilinci, Tarih Öğretimi, Etkililik.

ABSTRACT**INTENDS TO SET FORTH THE ISSUES IN THE 7TH GRADE
SOCIAL STUDIES CURRICULUM AND ITS EFFECTIVENESS IN
CREATING HISTORICAL CONSCIOUSNESS ACCORDING TO
THE TEACHERS' VIEW (THE EXAMPLE OF ELAZIĞ
PREVINCE)****Birol BULUT****The University of Firat****Institute of Education Sciences****The Department of Education****Dicipline of the Social Sciences Teaching****Elazığ, 2011, Page: XIV + 101**

This research intends to set forth the issues in the 7th grade social studies curriculum and its effectiveness in creating historical consciousness according to the teachers' views. This research was fulfilled by using together with the social studying teachers and the quantitative researching way. Quantitative research method is a kind of screening school and intends to determine the detailed status. The research was achieved by using the general scanning methods. The findings obtained from these researches are limited with the answers and relevant literature given to the teachers who are studying in 2010-2011 academic year in the elementary schools in the centre of Elazığ. Questions prepared according to the quinary likert and which are in the survey, were made to measure the effectiveness of the issues mentioned in the 7th grade social studies curriculum for creating a historical consciousness with the teachers' ideas. The questions prepared according to the triple likert are intended for

learning the methods and techniques that the teachers used while discussing historical issues and opinions. The result of the study is that the issues in the 7th grade social studies curriculum, are partially effective with its present condition in creating awareness of history. It is not found a meaningful diversity between the 31-35 questions presented to the teachers, according to the results setting forth in accordance with their sexuality and the interest of social studies teachers to the history and their method, technique and the differentiation status. When these questions were analyzed according to the priority and branch variable, it was not found any semantic differences between them. What is history? With the teachers' responses to this article, it has been concluded that history is not only a science about the past but affects the future at the same rate.

Key Word: Social Sciences, History, History Consciousness, History Education, Effectiveness

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY FORMU	I
ÖZET	II
ABSTRACT	XIV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ	XI
KISALTMALAR	XIV

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
1.5. Sayıtlılar	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLGİLİ LİTERATÜR	9
2.1. Sosyal Bilgiler Nedir?	12
2.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları	14
2.2.1. Evrensel Amaçlar.....	14
2.2.2. Ulusal Amaçlar	17
2.3. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi	21
2.4. Sosyal Bilgiler Dersinin Yararları	24
2.5. Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih’in Yeri ve Önemi	25
2.6. Tarih ve Tarih Bilinci Nedir?	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM	40
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	40
3.2. Evren ve Örneklem.....	40
3.3. Verilerin Toplanması.....	40
3.4. Verilerin Analizi	401

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR	44
4.1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetleri, Mesleki Kademeleri, Mezun Oldukları Bölüm veya Ana Bilim Dalı Değişkenlerine İlişkin Betimsel Veriler.....	44
4.2. Öğretmenlerin 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkiliği Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzdeleri.....	46
4.3: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	52
4.4: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Mesleki Kademelerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	52
4.5 : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Branşlarına Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	53
4.6: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	54
4.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ile Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	59

4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7..sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan tarih konuları hakkındaki düşüncelerini Ortaya Koyan Betimsel Veriler	61
4.9: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Kıdemlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	63
4.10: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Kıdemlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	73

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	80
5.1. SONUÇ	80
5.2. ÖNERİLER	82
KAYNAKÇA.....	804
EKLER.....	93

Tablo Listesi

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1.	Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetleri, Mesleki Kıdemleri, Mezun Oldukları Bölüm veya Ana Bilim Dalı Değişkenlerine İlişkin Betimsel Veriler	47
Tablo 2.	Öğretmenlerin 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkiliği Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzdeleri	48
Tablo 3.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	54
Tablo 4.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Mesleki Kıdemlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	55
Tablo 5.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Branşlarına Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	55
Tablo 6.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	57
Tablo 7.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişki	59
Tablo 8.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7..sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan tarih konuları hakkındaki düşüncelerini Ortaya Koyan Betimsel Veriler	61

Tablo 9.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Kıdemlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	63
Tablo 10.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Branşlarına Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	73

ÖNSÖZ

İnsanoğlu, tarihi yaratmak için çıktığı uzun yolculuğun başında yalnız, tecrübesiz ancak çaresiz değildi. Süreç içerisinde üretmeyi, üretmek düşünmeyi öğrenen ve yine bu süreçte edindiği bilgileri nesiller sonrasına aktaran insanoğlu; yaşamı boyunca geleceğin peşinden koştu. Bu uzun sürecin günümüze yansımaları ve tarih devirlerinin binlerce yıllık birikimlerinin neticesi olan ve düşünerek üreten insanın meydana getirdiği modern çağ ve bu çağın yeni tip devletleri, varlıklarını devam ettirebilecek ve var olan düzeni koruyacak bireyler yetiştirmede, bilginin artık sosyal olarak kurulmasına ihtiyaç duyuyordu. Bu da ancak eğitimle mümkündür.

Toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yapısını oluşturan, onu millet yapan, onu devlet olarak güçlü kılan özellikler fertlere ancak eğitim yoluyla kazandırılır. Eğitim, toplumların temel taşlarının başında gelir. Bu temel ne kadar sağlam olursa toplum da o kadar güçlü olur. Eğitim de; toplumdaki fonksiyonlarını, yetiştirdiği insanlarla yerine getirilir. Bu döngüyle, dünyayı ve kendini, bilinci sayesinde bilen insan sadece bilgiyle doldurulmuş kafalar yerine, zekâyla duyguları birleştirerek kişinin kendisini gerçekleştirme hedefi almalı, kafa ve kalbi birleştirecek bir eğitim süreci planlanarak gerçekleştirilmelidir.

İçinde yaşadığımız toplumun bir parçası olarak dün, bugün ve yarın anlamamızda sahip olduğumuz bilişsel ve duyuşsal beceriler her geçen gün önem kazanmaktadır. Toplumsallığın getirdiği karmaşık yaşam alanları içerisinde doğru düşünen ve karar veren bireylere duyulan ihtiyaç giderek artmakta ve bunun için hedeflenen sosyal tesiri oluşturmak ve iyi vatandaş yetiştirmek gerekmektedir. Sosyal bilgilerin rolü işte bu noktada bütün vazgeçilmeziyle ortaya çıkıyor. İnsanları ve yaşamlarını konu alan Sosyal bilgiler kendi kendimizi ve diğerlerini daha iyi tanımamıza yardımcı olur. Sosyal bilgiler yararlandığı ve Sosyal bilgiler açısından da kendi vazgeçilmezi olan tarih ise birey ve toplum açısından ayrı bir önem taşımaktadır. “Tarihin bilincine varmak, insan olmanın ne demek olduğunu anlamakla eş değer” olarak ifade edildiği gibi, yine bireyin dünü anlayıp, bilgi ve deneyimlerin katkısıyla bugünü yaşamaları ve yarına güvenle hazırlanmaları bu bilince varmakla mümkündür. Sosyal bilgiler dersi bireyleri bu bilince vardığı oranda bugünü daha iyi

değerlendirebilir ve geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirir. Bu çalışma 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada ne derece etkili olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma da değerli vaktini ayırarak bilgi ve anlayışıyla bana destek olan ve düşüncelerimi yapılandırmamda sabır, emek ve hoşgörüsüyle bana yön veren ve desteğini her daim hissettiğim danışman hocam Sayın Doç. Dr. Zafer ÇAKMAK'a, çalışma süresince paylaşım içerisinde olduğumuz değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Burhan AKPINAR, Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER, Yrd. Doç. Dr. Esen DURMUŞ'a, Arş. Gör. Dr. Murat ŞENGÜL'e, literatür kısmında görüşlerinden istifade ettiğim arkadaşım Cihan KARA'ya, uygulama sırasında beni yalnız bırakmayan kıymetli arkadaşlarım Cengiz TAŞKIRAN, Ömer Faruk ÖZEN'e ve aileme teşekkür ederim.

Birol BULUT

ELAZIĞ - 2011

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Edt. : Editör

Çev. : Çeviren

Akt : Aktaran

F : Frekans

SPSS : Statistical Package Fort he Social Sciences

SS : Standart Sapma

\bar{X} : Aritmetik Ortalama

N : Kişi Sayısı

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu araştırma ile ilköğretim II. kademe 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih konularının tarih bilinci oluşturmadaki etkililiğini öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde araştırma problemi bağlamında ilgili literatüre yer verilmiş, üçüncü bölümde araştırma süreci ve sürece şekil veren araştırma yöntemi ele alınmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde 7. Sınıf sosyal bilgiler programında yer alan konularının sosyal bilgiler öğretmenlerine uyguladığımız anket sorularının ışığında tarih bilinci oluşturmada etkililiğini ele almaktır. Beşinci ve son bölümde ise araştırmada varılan sonuçlar bulgular ışığında, ilgili literatüre atıflar yapılarak tartışılmış ve araştırmanın var oluş nedeni ortaya koyulmuş, tespit edilen problemlere çözüm önerileri geliştirilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlu var olduğundan bu yana varlığının devamı için gerekli olan koşulları anlamaya ve sağlamaya çalışmış, edindiği birikimleri, hem doğayla hem de artık “sosyal” olarak nitelendirebileceğimiz gurupların teşkili ile beraber, birbirleri ile mücadelede de kullanmaya başlamışlardır. On binlerce yıl süren ilkel yaşamın adeta tarih dışı bu kısır döngüden kurtuluşu; ateş, tekerlek, tarımsal üretim ve bu üretimin kayıt ihtiyacının zorunlu kıldığı yazının icadı ile mümkün olmuştur. Yazının bulunuşu tarih devirlerinin artık başlaması demektir.

Tarih devirlerinin binlerce yıllık birikimlerinin neticesi olan modern çağ ve bu çağın yeni tip devletleri ise; varlıklarını devam ettirebilecek ve var olan düzeni koruyacak bireyler yetiştirmede, bilginin sosyal olarak kurulmasına özel bir önem

vermişlerdir. İşte modernliğin bir ürünü olan sosyal bilimler ise bu sosyal olarak kurulan bilgilerin gelişmiş ve sistematize edilmiş halidir. Sosyal bilimler modernliğin inşa ettiği yapıları anlama, onun açmazlarını kavrama ve sorunlarına çözüm üretme girişimi olarak da modernliğin sıkıntılarını ve problematik doğasını da ele almaktadır. Sosyal bilimlerin kendi varlığını borçlu olduğu modernliği anlamaya çalışması bilim felsefesinden öte aynı zamanda bilimin kendi köklerini araştırması demektir. Bu gerçekten de ilgi çekici bir durumdur (Kızılcelik,2004: 1).

Bireyde kişiliğin gelişmesine yardım eden, onun gelecekteki yaşantısında başarılı, mutlu; ülkesi ve ulusu için yararlı bir insan olmasını sağlayan bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırma süreci olan eğitimde, en çok üzerinde durulan konulardan biri öğrenci davranışlarının değiştirilmesidir. Her toplum kendi toplumsal yapısına uygun ve gelişme gizil gücüne göre var olan insan gücünü eğitmek zorundadır. (Deveci, 2003: 1)

Toplumun kendi yapısına uygun bireylerin yetişmesinde ihtiyaç duyduğu bilim dalı olan sosyal bilgiler ise bireyin toplum olarak yaşayışını, davranışını, temel gereksinimlerini, bunların karşılanma biçimlerini ve giderilmesi için yapılan çalışmalarını ele alır. Sosyal bilgiler öğretim programları, bireylerde siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda olumlu davranışlar geliştirmeyi amaçlamaktadır (Erdoğan, 2007: 22). İşte sosyal bilgilerin geliştirmeyi amaçladığı bu davranışların önemli bir kaynağını Tarih bilimi oluşturmaktadır.

Kavimlerin oluşumuyla sınırları ve niteliği iyice belirginleşen kültürün ve değerlerin aktarılmasında hiç kuşkusuz insan yaşamının mekânsal ve zamansal manada fiziksel sınırlarını aşan bir bilgi, duygu ve tecrübe olarak tarihin büyük önemi vardır. Tarih en genel tanımıyla; geçmiş zamanlarda yaşayan insan topluluklarının her türlü faaliyetlerini yer ve zaman bildirerek, sebep- sonuç ilişkisi içinde anlatan bilim dalıdır. Turan'a göre tarih millette kök duygusunu uyandırır, birey veya toplumda bir millete mensubiyet bilincini canlı tutar ve onu derinleştirir. Tarih şuuru din duygusu kadar eski

olup insanların manevi vasıfları ve medeniyet seviyeleri nispetinde derinleşir.(Turan, 2003: 21)

Dilek'e göre;

tarih sosyalleşme ve vatandaşlık eğitiminde bir araç olarak düşünülmektedir... tarih öğrencilerin kendi ulusal kimlik, kültürel miras ve Türk toplumunun değerlerinin farkına varmaları açısından ulusal tarihin önemli olaylarını kapsamaktadır... tarih öğretimin amacı bir bakıma ahlak, hukuk ve vatandaşlık eğitimine hizmet etmektedir(Bozcan, 2002: 7).

Bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerin, yetişmiş neslin, yetişmekte olan nesle aktarılması eğitim olarak tanımlanırsa, eğitim olgusunun kökleri ilk insana kadar uzanır. Kişinin zihni, bedeni, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi, ya da ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümü olan eğitim başlı başına insan türüne has bir kavramdır(Akyüz, 2001: 2). Hatta öyle denilebilir ki Kant'ın ifadeleri ile "insanı gerçek manada insan yapan yalnızca eğitimidir."(Cevizci, 2011: 12) Ülken'e göre ise eğitime, insanın en önemli vasfı demek lazım gelir(Ülken, 2001: 115). İnsanın gerçekleştirdikleri bazında kendisini tanıyabileceği tek ve biricik alan ise tarihtir. Tarihselcilik, insanı insan kılan tek ve biricik alanın tarih olduğunu öğretir. Kendini tarihte gerçekleştiren insan, bir doğa varlığı olarak antropos değil, artık bir human veya beşerdir. (Özlem, 1999: 165) Eğitimin görevi kültür ve değerler dünyasını yeni kuşaklara aktarmaksa bir kültür ve şuur kaynağı olarak tarih herhalde bu kültür ve değerlerin en esaslı temelini teşkil edecektir. Tarih şuurunu taşıyan milletler milli kudret ve medeniyet hamlelerinde bu hazineden faydalandıkça tarihin onlar için bir faydası olacaktır (Turan, 2003: 9). Bu hazineden tarihi olduğu gibi yaşayanlar değil, tarihi, bilinçli olarak yaşayanlar istifade edebilecektir. Tarihi olduğu gibi yaşamak, tarihi bilim dışı yaşamaktır. Tarihi bilim dışı yaşamak ise tarihe esir düşmek anlamına geliyor. Esir düşmemek için tarihi bilimsel olarak yaşamak gerek. Çok basit bir nedenle. Esir olarak yaşamamak için bilerek

yaşamak gerek. (Küçük, 2006: 191) Tarihi geçmişte kalan masal gibi algılayanlar tarih bilinci oluşmamış, tarihten yeterince faydalanamamış kimselerdir. O halde tarihi süreklilik (tarihsellik) tarih bilincinin oluşmasında göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir husustur. Öztürk :

“ Biz geçmişini geçmişte kaldı zannediyoruz ama yanılıyorz. Hâlbuki geçmiş içinde yaşadığımız anı da kapsamaktadır. Bu haliyle tarih sadece geçmişte kalan bir vakıa değil, ördüğümüz canlı ve dinamik bir vakıadır. Tarihselliğin bir gereği olarak, geçmişimizi yaşıyoruz. İstesek de istemesek de, kabul etsek de kabul etmesek de...” diye yorumlar. (Öztürk, 2010: 72-94)

Tarihsellik kavramının bugünle ve hatta yarınla olan dinamik ve somut ilişkisi tarih bilincinin geçmişteki olgu ve olaylarla ilgili bir nostalji olmadığını ortaya koyar. Bilinç daima geleceğe çevrilmiş bir atılış ise insanı ayırt eden esaslı vasıf da geleceği önceden tasavvur ve inşa edebilen bilinçli varlığıdır (Ülken, 2001: 121). Bilincin varlığı, bilerek yaşamının hem nedeni hem sonucu olmaktadır. Neticede Ülken’in sözleriyle: “Tarih hafızayı yapıyor demekten hafıza tarihi yapıyor demek çok daha doğrudur” (Ülken, 2001: 211).

Sağlıklı bir hayat ve düşünce tarzının teşekkülünde insanın önce kendini tanıması gerekir. Acaba insanlık hangi geçmişten bu zamana geldi? Hangi fikirler ve idealler nasıl uygulandı, ne gibi sonuçlar doğurdu? Bu ve buna benzer sorulara cevap vermede öncelikle tarihe müracaat ederiz. Tarih; bir milletin hafızasıdır. Bir fert için hafıza ne ise, meseleyi makro düzeyde ele aldığımız zaman fertlerin oluşturduğu millet içinde hafıza yani tarih aynı önemi taşır. (Köstüklü, 1998: 11) Türklerde tarih bilincinin tecessüm etmiş abideleri olan Orhun yazıtları bu bilincin ilk ürünleridir. Bilge Kağan’ın “ Ey Türk Oğuz beyleri, işitin.” derken, geçmişte yaşanan felaketlerle dolu hayatın, gelecekte de yaşanabileceğini hatırlatıyor. “ Titre ve kendine dön” ihtarı ile de “ geçmiş çağlarda Türk milletini güçlü ve kudretli yapan değerlere bağlan, onları koru, eski hatalarını tekrar işleme” öğüdünü veriyor (Memiş, 1998: 57).

Tarih bilinci denilince çoğu zaman haklarında çok fazla bilgi sahibi olmadığımız tarihteki olgu ve olaylardan ibret almak, üstünkörü ders çıkarmak olarak

anlaşılmaktadır. Hâlbuki bu sanıldığı kadar kolay bir iş ve tarih bilinci bundan da ibaret değildir. Günümüzde uzman tarihçiler bile ancak ilgilendikleri alandan ibret çıkarabilmektedirler. Öğrencilerden böylesine zor bir işi kolayca başarabileceğini beklemek safdillik olacaktır. Zaten milli tarihin eğitimi çocukların kişilik kazanması ve milli kimlik şuuruna kavuşması için verilir, tarihçilik yapması için değil. Öğrenciler böylece büyük tarihi şahsiyetlerle gelişim dönemlerinin de bir özelliği olarak bir duygusal bütünleşmeye ve ortaklaşalık hissine yönelir (Kösoğlu, 2005: 216). Kaldı ki tarih yalnızca ibret değil kuvvet de verir mensuplarına. Ama bu kuvvet bir yere yönlendirildiği takdirde bir anlama sahip olur. Fazlıoğlu'na göre tarih ancak geleceğe ilişkin projesi olan milletler için anlam kazanır. Yoksa hiçbir anlamı yoktur (Fazlıoğlu, 2009: 250-251) Bilinç bu noktada bir anlamlandırma ameliyesidir. Nasıl ki; dili bilinçli kullanmak ne dediğinin farkında olmaksızın tarihi bilinçli yaşamak da ne yaşadığının farkında olmaktır. Bilincin bizatihi kendisinin de değişik tarihsel dönemlerde, değişik kültür ortamlarında değişik kılıklar alabilen bir şey olması hakikaten ilgi çekicidir. (Özlem, 1999: 174) Bu cümleden hareketle bilincin tarihselliğinden tarihselliğin bilincine çıkan ünlü felsefeci Doğan Özlem:

“Tarihsellik bilinci zayıf insanlar ve ülkeler, üstlerine ‘evrensel insan hakları’ , ‘liberal hukuk devleti’ , ‘globalleşme’ gibi slogan terimlerle gelen bir Amerikanvari evrensel dayatmacılığa zor direneceklerdir. Ancak tarihsellik bilinci güçlü insanlar ve ülkeler, bu slogan terimlerin arkasındaki emperyalist amacı sezebilir” der.(Özlem, 1999: 213)

Tarihsellik bilinci aynı zamanda sonluluk, geçicilik bilincidir. Bu bilinç insanı, Özlem'in “tek hakikat despotizmi” olarak tavsif ettiği, Akyol'un zihinleri bilime ve felsefeye kapatan “her şey”ci ideolojiler olarak tanımladığı (Akyol, 2010: 106), insanlığın başına büyük dertler açmış bir despotizm türünden her türlü totalitarizmden uzaklaştırır, onu ılımlı ve gerçekçi bir çizgiye çeker. (Özlem, 2009: 88-89) Demek ki tarihsellik bilinci bencil ulusal çıkarlarla sınırlandırılmayacak kadar da ihatalı ve derin; aynı zamanda demokratik yaşam için gerekli temel bir kavramdır. Dünyadaki her türlü despotizmin ve baskıcılığın temelinde tek hakikate sahip olduklarına inananların bu kuruntularını herkese kabul ettirme zorbalığı yatmaktadır. Sömürgecilik tarihi ve günümüz bunun acımasız örnekleriyle doludur. Bütün sömürgeci devletler, işgal

ettikleri ülkelere daima medenileştirme amacıyla gittiklerini ileri sürmüşlerdir. Bu terim günümüzde “demokratikleştirme” veya geri kalmış toplumlara “demokrasi götürmek” şeklinde devam etmektedir. ABD’in Irak işgalinde bu gerekçe çokça dillendirilmiştir. Ancak neticede 1991’den bu yana 5 milyon Iraklı öldürülmüş, 5 milyon Iraklı da göç etmiştir (Öztürk, 2010: 66).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmadaki Etkililiğini Öğretmen Görüşleri doğrultusunda ortaya koymaktır. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- a) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin program hakkındaki görüşleri cinsiyet, kıdem ve branşa göre değişmekte midir?
- b) İlköğretim 7.sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan aşağıdaki üniteler tarih bilinci oluşturmada etkilimidir?
 - 1) “İletişim ve İnsan İlişkileri”
 - 2) “Ülkemizde Nüfus”
 - 3) “Türk Tarihinde Yolculuk”
 - 4) “Zaman İçinde Bilim”
 - 5) “Ekonomi ve Sosyal Hayat“
 - 6) “Yaşayan Demokrasi”
 - 7) “Ülkeler Arası Köprüler”
- c) Sosyal Bilgiler dersinde, tarih konularının öğretiminde, öğrencilerin tarih bilincinin gelişmesine gerekli önem verilmekte midir?
- d) Sosyal Bilgiler dersinde, hangi yöntem ve tekniklerin uygulanması bireylerde tarih bilinci oluşturmada daha etkilidir?

e) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarih hakkındaki düşünceleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler dersini, bireyi toplumsallaştıran, bireyin toplumla uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlayan etkili vatandaş yetiştirme uygulaması olarak değerlendirebiliriz. Sosyal bilgilerin en kapsamlı amacı etkili vatandaş yetiştirmedir. Etkili vatandaş, içinde yaşadığı toplumun kültürünü benimsemiş, özümsemiş ve bunu geliştirme amacına sahip bireylerden teşekkül eder. Bu bağlamda ulusların kendi devamlılıklarını sağlayabilmeleri, etkili vatandaş yetiştirmesiyle mümkün olabilecektir. Milli eğitim temel kanununda da yer alan; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan bir insan profilini oluşturmada tarih bilinci vazgeçilmez bir önem taşır. Sönmez (1999:17) sosyal bilgileri; hayatta kazanılan deneyimler sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak açıklamaktadır. Sosyal bilgiler ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplininden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanmıştır (Kan, 2006:8). Dolayısıyla 7. Sınıflarda tarih bilinci oluşturmakla sosyal bilgiler dersi sorumludur. 2004 öğretim programı değişikliği ile yapılandırmacı öğrenme kuramı çerçevesinde yeni sosyal bilgiler öğretim programı da uygulamaya konmuştur. Süreç odaklı bir yaklaşımın benimsendiği bu programın geliştirilmesi ve karar alıcılara sürekli dönüt sağlanması açısından programın uygulayıcıları olan öğretmenlerin program ve programda yer alan tarih konuları da dahil olmak üzere mevcut bütün konuların etkililiği ve yerindeliği hakkındaki görüşleri, benimsenen yeni paradigma gereği, çok önemli kabul edilmektedir. Araştırmanın önemi tam da buradan kaynaklanmaktadır.

Sosyal bilgiler tarihin işlevselliğinin fark ettirilmesinde, dolayısıyla bir tarih şuurunun oluşmasında ilköğretim öğrencilerine diğer hiçbir dersin yapamayacağı önemli bir rol üstlenir. Bu sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası olmasından, bütüncül yapısından ve bu yönüyle ilköğretim öğrencilerinin gelişim seviyelerine ve zihinsel yapılarına uygun olmasından kaynaklanır.

Elde edilen sonuç ve önerilerin İlköğretim okullarında okutulan bu programın amaçlarına ulaşmasında netice itibariyle yararlı olacağı beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

a) Bu araştırmada elde edilen bulgular 2010-2011 öğretim yılında Elazığ ili merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin anket sorularına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

b) Bu araştırma sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 7.sınıf üniteleriyle sınırlıdır.

c) Araştırma konusundaki öğretmen görüşleri cinsiyet, mezun olunan branş, kıdem değişkenleriyle sınırlıdır.

1.5. Sayılılar

a) Bu araştırmada öğretmenlerin ankette kendilerine sorulan soruları içtenlikle ve yansız olarak yanıtladıkları sayılısından yola çıkılmıştır.

b) Ankette hazırlanan soruların 7.sınıf sosyal bilgiler konularının tarih bilinci oluşturmadaki etkililiği hakkındaki öğretmen görüşlerini ölçebileceği varsayılmıştır.

c) İlköğretim öğrencilerinde sosyal bilgiler dersi aracılığıyla tarih bilincinin oluşturulabileceği temel sayılı olarak ele alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLGİLİ LİTERATÜR

Pek çok düşünür insanı insan yapan şeyin doğuştan ölüme kadar geliştirdiği bilgi birikimi olduğunu söyler. Gerçekten de insan açısından bilgi hemen her şeyin idrakinde bir başlangıçtır. Çünkü insan bilgi sayesinde dünyayı ve başkalarını kavrama ve anlamlandırma imkânı bulur, bilgi sayesinde bir yaşam biçimi geliştirir (Cevizci, 2010: 40). İnsanın bilgiyle gelişen bu yaşam biçimi toplum açısından, “kapsayıcı, dünya ile ilişkileri kurulmuş, dünyada katkısı bulunsun isteyen, kendi gücünü sürekli gözden geçiren, devre (zamana ve çağa) uyumlu olarak ilerleyen bir yaşam biçimidir. Birey açısından ise, bilgi ile yaşamayı öğrenme, demokrasi değerleriyle bütünleşme; tahlil, sentez, araştırmacılık, girişimcilik, nesnellik, yaratıcı düşünce, sorun çözme, karar verme, etkili konuşma, rapor hazırlama ve sunma, bilgi ve beceri gibi vasıfları gerektirmektedir (Doğan, 2009: 366–367). Bilgi, deneyimler veya ilişkiler yoluyla elde edilen yakınlık ile bir şeyleri bilme ve kavrama durumu veya gerçeğidir (Baran, 2009: 193). Yeryüzünün varlığı bilgiyle başladığı gibi, toplumlar ve uygarlıklar da bilgiyle kurulmuştur. İnsanlar birbirlerini bilerek bir arada yaşamışlardır. Her uygarlık belli bir bilgiyle var olur, aydınlanır, zenginleşir, meşrulaşır ve evrensel bir dil kazanır. Bilgi uygarlıkların ruhudur (Yıldırım, 2007: 2). Hatta Eric Fromm’a göre insan gerçek manada bilgi sayesinde sever. Çünkü Ona göre sevmek dahi sanat derecesinde bir bilgi gerektirmektedir. Bu yüzden ünlü bir kitabının ismi “Sevme Sanatı”dır.

İnsanların yaşamındaki her türlü düzenin oluşmasında, hareket noktasının da bilgi olduğu ve bir farkındalık süreci olarak en önemli etken ise “eğitim” gelmektedir (Kıcır, 2006: 1). Eğitim, insanlığın tarihi kadar eski bir olgu olup gerek birey olarak gerekse toplum olarak hayatı sürdürebilmenin önemli bir unsurudur. Eğitim olgusu ilk insanla birlikte ortaya çıkmıştır. Eğitim insanoğlunun yaratılışıyla başlamış, eğitime ve eğitme yapısında imtihanı bir unsur olarak yer almıştır. Günümüzde eğitim denince ilk akla gelen, insanların birer eğitim kurumlarına gidip, klasik tabirle okumayı-yazmayı öğrenme süreci olarak algılanıyor. Halbuki eğitim, bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır. (Tezcan, 2003: 96) Yani bireyin kendini geliştirdiği bu süreçte hem

bireyin topluma uyum sağlaması hem de toplumun değişme ve gelişmesinin bilimsel çalışmalarla sağlanabilmesinde temel etkenin eğitim olduğu kabul edilmiş oluyordu. Eğitim, insanları hayata hazırlar ve onların topluma uyumunu kolaylaştırır. Eğitim, yaygın bir biçimde “ insanın kişiliğini besleme süreci” ve “ insan sermayesine yapılan yatırım “ olarak kabul edilmektedir. En genel anlamda “ istendik davranış oluşturma ya da istendik davranış geliştirme süreci” olarak tanımlanan eğitim, toplum süzgecinden geçirilmiş değerlerin, ahlak standartlarının, bilgi ve beceri birikimlerinin yeni nesillere aktarılması ile ilgilidir(Senemoğlu, 2007: 1). Aynı zamanda yeni kuşakların toplum yaşamında eski kuşakların yerini alması için gereken bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliğidir (Başaran, 1987: 16). Bu anlamda eğitim, “ bireyi, istendik nitelikte kültürlenme sürecidir(Senemoğlu, 2007: 1). Doğan’a göre ise eğitim; “bireydeki fiziksel, entelektüel ve ahlaki yetilerin geliştirilmesi eylemidir”(Doğan, 2009: 229). Ancak asıl sorun söz konusu eğitimin koşullarını belirlemek ve çerçevesini çizmektir(Yılmaz,2006: 8). Thorndike’ye göre eğitim; plastik maddelere şekil verme işi değildir, boş olan kafaları doldurmak ya da kuvvet oluşturmak da değildir. Eğitim, başarısızlığı ortadan kaldırmak ve en yararlı formları seçmek üzere sağlıklı beden ve ruh hayatı için olanak sağlamak, arzulanan düşünsel ve duygusal uğraşları uyarmak ve yöneltmektir.(Varış, 1998: 85) Eğitim yaşamı ve evreni algılamada öğrencinin zihninde aksiyomlar oluşturabildiği ve ona bir bakış açısı kazandırabildiği oranda değer taşır. Okulda verilen eğitim bunu sağlayamadığında devletin ve bireylerin eğitime yaptığı yatırımı savunmak zordur.(Özden, 2003: 5) Eğitimin her toplumda özel bir önemi olmuştur. Eğitim bir yandan geçmişe bakmayı, ama ona takılmamayı ve geçmişin deneyimsel yapısıyla geleceğe bakarak, insanın yaratıcılığını keyifli bir arayış ve gezintiye çıkarır. Bu anlamda eğitim, insan ve toplum için bir yeniden inşa aracıdır(Balay, 2004: 78).

Eğitim kurumları, toplumdaki bireyleri çeşitli etkinlikler ve dersler yoluyla, milli ruhu, değerleri ve idealleri kazandırarak onları mevcut siyasal düzene ve milli bütünleşmeye katkıda bulunacak vatandaşlar olarak yetiştirirler (Tezcan, 2003: 375). Böylece Eğitimin amacı, insanı, hem kendisi, hem de toplumu için değer yaratacak düzeye getirmek hem de bir milletin geçmişi ile geleceği arasında köprü kurmak olmalıdır. Yoksa millet ve onun mensubu olan insanlar kimliksiz, kişiliksiz, bilinçsiz ve darmadağın, ortak bir değerler dizgisinden yoksun bir kuru kalabalığa dönüşür

(Sinanoğlu, 2010: 190). Yöneticiler, siyasetçiler, aydınlar “toplum” denen ‘nesne’nin kavranması, anlaşılması, bir düzene kavuşturulması, bu düzen temelinde yönetilmesi ve yönlendirilmesi gibi ihtiyaçlarla karşılaşmışlardır. Her toplum, o toplumu oluşturan bireyleri kendi amaçları doğrultusunda yetiştirmek ister (Deveci, 2003: 1). Böylece var olan düzeni koruyacak ve geliştirecek bireyler yetiştirmede bilginin sosyal olarak kurulmasına özel bir önem verilmiştir. İnsan, yaşamak için hem doğanın, hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorundadır. İşte “Sosyal Bilim”i, ortaya çıkışındaki bu tarihsel motifi göz ardı ederek kavramak mümkün değildir. Sosyal bilimlerin desteklenmesinin ana gayesi de budur. Sürekli bir değişim içinde olan, çeşitli ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya bulunan insanların ve toplumların yaşamında Sosyal Bilimlerin önemli bir yeri vardır.

Sosyal bilimler, bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşeri anlayışın gelişmesidir(Köstüklü, 1998: 9). Yani sosyal bilimler insanı ve insanın oluşturduğu olguları konu alan disiplinlerdir.

Bazı zamanlar Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler kavramları birbirleri ile karıştırılmakta ve birbirlerinin eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır. Sosyal bilgilerin bilgi temelinin büyük bir kısmını sosyal bilimler oluştursa da bu kavramlar konuları ele alış biçimi ve kapsamı olarak birbirlerinden farklıdır. Hedef, yöntem, içerik yönünden farklı özellikler taşımaktadır (Nas, Bursa: 268). Sosyal Bilimlerin bilimsel anlamda insanın insanla ve çevresiyle etkileşimini incelemesine karşılık, Sosyal Bilgilerin insanın toplum olarak yaşayışını, davranışını, temel gereksinimlerini, bunların karşılanma biçimlerini, giderilmesi için yapılan çalışmaları ve ilgili kurumlar ele almasıdır. Sosyal Bilimler bilgiyi ele alıp inceleyen bir kavramdır. Sosyal Bilgiler ise program yapısıyla ilgilendirmektedir. (Deveci, 2003: 3)

2.1. Sosyal Bilgiler Nedir?

Sosyal bilimlerin doğuşunda nasıl ki toplumsal ve tarihsel olaylar belirleyici olmuşsa, sosyal bilgiler adı verilen disiplinin ortaya çıkmasında da giderek karmaşıklaşan toplumsal yapıların ihtiyaçları etkili olmuştur. Sosyal bilgiler alanının sınırlarını çizme, işlev ve kapsamını belirleme çabaları, kısacası onu tanımlama birçok tartışmalara ve değişimlere yol açmıştır. (Günay, 2010: 159) Sosyal bilgiler insanları ve yaşamları konu alır. Sosyal bilgileri tanımlamak, diğer disiplinleri tanımlamaktan daha zordur, çünkü sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Doğanay, Sosyal bilgileri, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır (Doğanay, 2005: 18-19). Sönmez ise Sosyal Bilgileri, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlamaktadır.(Sönmez, 2005: 453)

Sosyal bilgiler çalışmalarıyla bilinen Erden'e göre ise Sosyal bilgiler, İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek için, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma sahasıdır (Erden, tarihsiz: 8). Öztürk ise sosyal bilgileri, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek için sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı olarak tanımlamıştır(Öztürk, 2009: 9). Sosyal Bilgiler insanlara içinde yaşadığı toplumu, bölgeyi, ülkeyi ve dünyayı tanıtır. Bunların tarihsel sürecini öğretir. Toplumsal yaşamla ilgili her konu sosyal bilimlerin kapsamına girdiği için tarihsel süreci de çok eskilere dayanır(Çetin, tarihsiz: 163).

Sosyal bilgiler eğitimi disiplinler arası ve çok disiplinli bir alan olması münasebeti ile farklı tanım ve yorumlar yapılmıştır. Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili bilgi üreten ve bu alanda uluslar arası en büyük kuruluşlardan biri olan ABD sosyal bilgiler konseyi (NCSS) ise, 1992 yılında sosyal bilgilerin tanımıyla ilgili tartışmalara bir son

vermek amacıyla alana kapsamlı bir tanım getirmiştir. Üzerinde uzlaşa sağlanan ve temel referans kabul edilen tanım şöyledir:

“Sosyal bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıki karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır” (Öztürk, 2009: 4).

Günümüzde sosyal bilgilerle ilgili olarak farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından yapılan tanımlarda ön plana çıkan noktalar şunlardır;

- Etkili demokratik vatandaşlık eğitiminin amaçlanması,
- İnsanın çevresiyle etkileşiminin incelenmesi,
- Çok disiplinli ve bütüncül bir bakış açısına sahip olması(Berk, 2008: 9).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından basılan 2005 taslak programına göre sosyal bilgiler eğitimi;

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olabilmesi amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün, gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir. (MEB, 2005: 46)

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

“Etkili demokratik vatandaşlık eğitimi” günümüz sosyal bilgiler öğretimi üzerine atfedilen en önemli amaç olmuştur. Bu bağlamda sosyal bilgiler, bireyin ve dolayısıyla bireyin mensubu olduğu toplumun demokratik politik sürecinin gelişimine katkıda bulunur. Ayrıca demokratik toplumun etkin bir üyesi olacak bireylere, bilgi, beceri ve değerlerle ilgili bir takım nitelikler kazandırır (Doğanay, 2005: 25). Sosyal bilgiler dersi, toplumun ideallerini bireylere kazandırmakla yükümlüdür. Bu ders ile öğrenci, toplumsal sorunlarla karşı karşıya bırakılır ve toplumsal yaşamla kaynaşması sağlanır(Kaya, 2006: 40). Sosyal bilgiler öğretiminin amaçları evrensel ve ulusal olmak üzere iki grupta toplanabilir.

2.2.1. Evrensel Amaçlar

Dünya eğitim sistemlerinde meydana gelen değişimlerden en fazla etkilenen alanlardan biri, sosyal bilgiler öğretimi olmuştur. Çünkü sosyal bilgiler öğretim programları, bireylerde siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda olumlu davranışlar geliştirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu alanlardaki değişim ve gelişim de sosyal bilgiler öğretim programlarının doğrudan etkilemiştir (Erdoğan, 2007: 2). Sosyal bilgiler dersi, sürekli değişen ülke ve dünya sorunlarını tanımlayan, anlayan ve bunları çözmeye çabasında olan insanları yetiştirme sorumluluğu taşımaktadır(Kaya, 2006: 43). Bu sorumluluğu yüklenen sosyal bilgiler öğretiminin amaçları ABD’deki Sosyal bilgiler ulusal konseyi (NCSS) (1984) tarafından üç temel üzerine oturtulmuştur. Bunlar; bilgi, demokratik değer ve becerilerdir (Öztürk ve Dilek, 2005: 61).

2.2.1.1. Bilgiye İlişkin Amaçlar

Bilgi, sosyal eylemin bir ürünüdür. İnsanlar sosyal eylemleriyle dünyadaki geçekliği ve varlığı yorumluyorlar. Bilgi, insanların yeryüzünde toplum olarak var olmaya başlayarak sosyal gerçekliği oluşturdukları andan itibaren vardır.(Yıldırım, 2007: 9) Geçmişte bilgili insan daha çok, her şeyi

bilen; bir başka deyişle üretilen mevcut bilgileri kafasında depolayan kişiydi. Şimdi ise insan beyni bilgilerin depolandığı bir yer olmaktan ziyade bir strateji merkezi olmalıdır. İnsanın, hayatı daha iyi anlamlandırabilmesi, karar verme ve problem çözme gibi alanlarda yaşam kalitesini artırması için bilgiye dair amaçların gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretimi şu konuları ele alır:

- Tarihi, ahlaki, kültürel, coğrafi, ekonomik ve sosyo-politik yetkinlik
- Ulusal kimlik, anayasal miras, vatandaşlık değerleri, hak ve sorumluluklar
- Geçmişten günümüze, farklı zaman ve mekanlarda yaşanmış olan ve insanların istek ve ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı ve nasıl bağımsız hale geldiği
- Milli ve yerel tarih, coğrafya ve yönetim sistemi
- İnsanlar ve onların çevreleriyle olan ilişkileri ve çevrelerini nasıl düzenledikleri, bunu yaparken uyarladıkları ve değiştirdikleri
- Sosyal kurumların nasıl oluştuğunu anlama ve sosyal görevler
- Dünya bölgeleri, onların kültürleri, tarihi, coğrafyası, uygarlığa katkıları, ekonomik ve siyasal sistemleri, diğer bölgelerle ilişkileri
- Farklı ahlaki ve dini inanışlar ve bunların insan yaşamı üzerindeki etkileri
- İnsanların düşünce, duygu ve isteklerinin yansıması olarak sanat, edebiyat, mitoloji, değerler ve idealler (Öztürk ve Dilek, 2005: 62).

2.2.1.2. Demokratik Değer ve İnanışlara İlişkin Amaçlar

Demokratik değerler birey ya da grup davranışlarının değerlendirildiği ölçüt ya da standartlardır. Demokratik inanışlar ise o değerlere bağlılığı ifade eder (Öztürk ve Dilek, 2005: 62). Bu çerçevede aşağıdaki hedefler ve konular üzerine odaklanır;

- Başka insanlara, grup ve kültürlere, etnik, ırki ve diğer farklılıklara karşı olumlu tutum sahibi olma ve geliştirme

- Adalet, eşitlik, otorite, katılım, gerçeklik, vatanseverlik gibi birleştirici değerlere, özgürlük, farklılık, mahremiyet, hak edilen süreç, mal ve insan hakları gibi bireysel ve kamusal değerlere bağlı olma,
- Anayasal güvenceleri, demokratik değer ve davranışları, farklı grupların kültürümüze olan katkılarını, toplumumuz ve diğer toplumlarda bulunan sosyal, ekonomik ve siyasal kurumların görevlerini takdir etme,
- Uzlaşmazlıkları analiz ederken ve adalet, eşitlik ve demokratik değerlerde yargıya varırken değer verme sürecini kullanma,
- İnsan ilişkilerinde sorumluluk, işbirliği, başkaları için endişelenme, açık fikirlilik ve yaratıcılığın önemini bilme.

2.2.1.3. Beceriye İlişkin Amaçlar

Demokratik bir toplumda da vatandaşların etkili bir şekilde yaşayabilmesi için bazı temel bilgi ve değerler yanında, önemli bir beceri birikimine de sahip olmaları gerekir. Sosyal bilgiler programı aracılığıyla vatandaşlarda geliştirilmesi ön görülen becerileri NCSS şöyle sıralamıştır:

1-Bilginin Kazanımı İle İlgili Beceriler:

- a. Okuma ile ilgili becerileri,
- b. Çalışma becerileri,
- c. Referans ve bilgi tarama becerileri,
- d. Elektronik araçlara özgü teknik beceriler.

2-Bilginin Kullanımı Ve Organize Edilmesi İle İlgili Beceriler:

- a. Düşünme becerileri,
- b. Karar verme becerileri,

c. Metakognitif (bilişsel farkındalık) becerileri,

3- Toplumsal Katılım ve Kişiler Arası İlişkilerle İlgili Beceriler:

a. Kişisel Beceriler,

b. Grup Etkileşim becerileri,

c. Toplumsal ve politik katılım becerileri

2.2.2. Ulusal Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretiminin ulusal amaçları, ülkelerin eğitim politikalarını belirleyen ilkeler ve amaçlara göre oluşturulmaktadır. Türkiye de ise sosyal bilgiler programı; “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmeyi amaçlamaktadır” (Yazıcı, 2009: 425). Buna göre dört ana başlık altında toplanan sosyal bilgiler dersinin genel amaçları aşağıdaki gibidir.

2.2.2.1. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden;

1. Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.

2. Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişi ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.

3. Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.

4. Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar, Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler.

5. Türk milletinin zekâ ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanat severliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış hâline getirirler.

6. Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.

7. Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihî olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.

8. Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece millî değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.

9. Türk inkılâbının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar; Türk inkılâbının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakâr birer Türk evladı olarak yetişirler.

10. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri

uyarınca ‘milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma’ - yolunda her fedakârlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.

11. Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.

12. Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hâle gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.

13. Kanun kavramını benimser; kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.

14. Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanıır, onları korumak gerektiğini öğrenirler

2.2.2.2.Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden;

1. İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

2. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimserler.

3. Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.

4. Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

5. Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar.

6. Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

2.2.2.3.Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden;

1. Yurdumuzun, Dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.

2. Türkiye'nin, yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

3. Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler, Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.

4. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.

5. Plan, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.

6. Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar

7. Yaşanabilir bir çevrenin insanın temel hakkı olduğunu kavrarlar.

2.2.2.4.Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden;

1. Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.

2. Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar

3. Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler.

4. Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.

5. İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.

6. Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.

7. Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar (Komisyon 2000: s. 178 – 180).

2.3. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi

Sosyal bilgiler kapsamına giren konular, Antik Yunan ve Roma gibi batı toplumlarında; Sümer, Çin, Türk ve İslam devletleri gibi büyük medeniyetler kuran doğu toplumlarında ilkçağlardan itibaren okullarda okutulmaya başlanmıştır(Safran, 2009: 7). XX. yüzyıla girilene kadar, bütün bu ülkelerde tarih ve coğrafya gibi adlarla, tek disiplinli program anlayışına göre yapılandırılmıştır(Öztürk, 2009: 23).

Sosyal bilgiler eğitimi, ABD’nin XIX. Yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlardaki büyük dönüşümünün doğurduğu sorunlara çözüm arama kaygısından doğmuştur(Öztürk ve Dilek, 2005: 79). Sosyal bilgiler kavramı ilk olarak Amerika Birleşik Devletlerinde, 1892 yılında toplanan Millî Eğitim Konseyi tarafından ele alınmıştır. Bu konseyde milli toplum anlayışını oluşturmak üzere sosyal bilgiler dersi düzenlenmiştir. Dersin öğretim programı ise; tarih, coğrafya

ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yapılandırılmıştır (Yazıcı, 2009: 424).

Daha sonra bu kavram ABD’de Milli Eğitim Derneği’nin Orta Dereceli Okulu Teşkilâtlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından 1916 yılında kabul edilmiştir. Komite bu kavramı, “Konu, doğrudan insan cemiyetinin teşkilâtına ve gelişimine dayanması ve toplumsal grupların bir parçası olması dolayısıyla insana dair bilgiler, sosyal bilgilerdir” diye tanımlanmıştır (Başaran, 2006: 14). Kavram daha sonraki yıllarda diğer ülkelerde de gitgide yaygın bir şekilde kullanılmaya ve okul programlarında yer almaya başlamıştır.

Disiplinler arası ve çok disiplinli program yaklaşımı ve bir ders olarak sosyal bilgiler, Türkiye’de ise ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce, gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet dönemlerinde, bu dersin kapsamına giren disiplinler, İlköğretim düzeyinde ve ayrı dersler olarak verilmiştir. Cumhuriyet döneminde 1926, 1930, 1936 ve 1948 programlarında da, tek disiplinli program desenine uygun tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerine yer verilmiştir(Öztürk- Dilek, 2005: 83).

Türkiye’de disiplinler arası ve bütünleşmiş bir vatandaşlık eğitim programının geliştirilmesine yönelik ilk çalışmalar, ABD’de “yeni sosyal bilgiler” hareketinin ortaya çıktığı 1960’lı yıllarda başlamıştır(Öztürk, 2009: 26). Bu bağlamda İlk kez 1962 ilkokul program taslağında tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. Sosyal bilgiler bu adla ilk kez 1968 programında yer almıştır. Sosyal bilgiler dersinin hedefleri 1968 ilkokul programında belirtilmiştir. Bu hedefler, vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden, toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri yönünden, çevreyi, dünyayı ve yurdu tanıma yeteneklerini geliştirme yönünden, ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden olmak üzere dört ana bölüme ayrılmış ve bunların alt basamakları belirlenmiştir(Sönmez, 1999: 63).

Sosyal bilgiler ülkemizde, ders olarak 1968–1969 öğretim yılında ilkokullarda, 1973–1974 öğretim yılında da ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır. 1985–1986 öğretim yılından itibaren ortaokullardan sosyal bilgiler dersi kaldırılmış, bunun yerine milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri dersleri konulmuştur.

Sosyal bilgiler programıyla ilgili en radikal değişikliklerden biri 1997 yılında sekiz yıllık kesintisiz ve zorunlu eğitime geçilmesiyle yaşanmıştır. Bu çerçevede ilköğretim bir bütün olarak ele alınmış, sosyal bilgilerin bir ders olarak ilköğretimin 4– 5–6 ve 7. sınıflarında okutulması kararlaştırılarak “1998 Sosyal Bilgiler Programı” geliştirilmiştir. Bu düzenlemeyle ilköğretimin ikinci kademesinde 7. ve 8. Sınıflarda “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersinin okutulması da karara bağlanmıştır. 1998 yılında sosyal bilgiler dersinin okutulmaya başlanması bu dersi okutacak öğretmen ihtiyacını gündeme getirmiş ve eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmasının bir sonucu olarak o zaman için iki fakültede bulunan “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları’nın” sayısı hızla artırılmaya başlanmıştır(Kaymakçı, - : 1532).

1998 yılından itibaren, dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak, yoğun program geliştirme çabaları başlatılmıştır. Bu çalışmalarla önemli mesafe kat edilmiş ve nihayet 2005 yılında MEB tarafından pilot illerde uygulanıp verimli olduğu sonucuna varılan yeni sosyal bilgiler programı, 2005 – 2006 öğretim yılından itibaren bütün illerde uygulamaya konmuştur (MEB, 1998 & Öztürk, 2009: 27). Yeni sosyal bilgiler programı 21. yüzyıla uygun insan tipini yetiştirme iddiasıyla yapılmıştır. Program incelendiğinde yeni programın öğrenciyi merkeze alan, etkinliklere dayalı, öğretim teknoloji ve materyallerinden faydalanmayı amaç edinen, modern dünyada eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılan öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini kullanmayı esas alan bir yapıda olduğu görülmektedir.

2.4. Sosyal Bilgiler Dersinin Yararları

Sosyal bilgiler dersi eğitimi sonunda (ilköğretim 7. sınıf) öğrenci:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varmasını sağlar.

2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetmesini sağlar.

3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olması gerektiğini bilir.

4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.

6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb. kullanır, düzenler ve geliştirir.

7. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

8. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

9. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

10. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

11. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.

12. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

13. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sunar.

14. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

15. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

16. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005: 9).

2.5. Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih'in Yeri ve Önemi

Sosyal bilgilerin temel aldığı en önemli disiplinlerden birisi de “tarih”tir. Toplum ilgilendiren her konuda “tarih” disiplini karşımıza çıkmaktadır. Sosyal

bilgiler alanı içinde hangi disiplinden bahsedilirse edilsin; mutlaka tarih ile ilgili bir bağlantı bulunacaktır. Bununla birlikte tarihin sosyal bilimler alanı içinde özel bir yeri vardır. İlköğretimden yükseköğretimin sonuna kadar bütün eğitim basamaklarında yer verilen tarih dersi, ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Tarih gençlerin çeşitli beceriler kazanmalarına, tarihsel düşünebilmelerine, iyi bir vatandaş olabilmelerine etki etmektedir. Tarihin esas önemi ise kendi kültürünü ve medeniyetini iyi tanıyan, ona sahip çıkma ve onu geliştirme ruh ve şuuruna sahip nesillerin yetişmesine olan katkısıdır. İyi bir tarih eğitimi almış, kendi milletinin tarihteki başarılarını öğrenmiş genç nesiller, milletlerine güven duyarlar ve başka milletlere hayranlık beslemezler. “sosyal aşağılık duygusuna” kapılmazlar (Turan ve Ulusoy, 2010: 53-54).

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle çevresiyle birlikte yaşamak durumunda olan insanın, sağlıklı bir hayat veya düşünce tarzına sahip olabilmesi için önce kendini sonra mensubu olduğu toplumu tanıması gerekir. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteren ve etkili vatandaşlık bilincine ulaşmış insan modeli oluşturmada kullanılan sosyal Bilgiler, bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşimin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözden geçirilmesini sağlar. Sosyal Bilgiler dersi, toplumların geçmiş, günümüz ve gelecekteki politik, ekonomik, kültürel ve çevresel sorunlarını ve bunların çözümüne yönelik eğitimi ön plana alır. Sosyal Bilgiler öğretimi, günümüzdeki sorunların kökenlerinde yer alan olumsuzlukların tarihsel boyutunu gösterip, geleceği daha iyi planlamaya olanak verir(Polat, 2006: 14-15).

Bu vesileyle İnsanları ve yaşamları konu alan ve disiplinler arası bir bilgi sahası olan sosyal bilgilerin en önemli dayanaklarından birisini de tarih bilimi oluşturur. Toplumların veya milletlerin varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri, onlar için bir hafıza niteliğinde olan tarihi öğrenmeleriyle mümkündür. Ben kimim? Sorusuna sağlıklı bir cevap verebilecek birey yetiştirmede tarihin rolü büyüktür. Böyle bir bireyi geçmişin kucağından alıp bugünü yaşatan ve yarına hazırlayan sosyal bilgiler için ise tarihin daha bir önem kazandığı yadsınamaz.

Geçmişte yaşanan olayların günümüze etkisi inkâr edilemez bir gerçektir. Geçmiş bilerek, bugünü anlamak, olaylardan ders almak ve geleceğe güvenle bakmak tarih bilimi ile mümkündür(Bahar, 2002: 23). Tarih, geleneğin biçimlendirdiği dünya; yeniliğin kurmak istediği dünyaya karşı bütün varlık alanlarıyla direndiği noktada geleneğin yanında geleceğe gülümser(Erdem, 2004: 383). Bir fert için hafıza ne ise, meseleyi makro düzeyde ele aldığımız zaman fertlerin oluşturduğu millet için de hafıza yani tarih aynı önemi taşır. Hafızasını kaybeden bir insanın istikrarlı bir geleceği olamaz(Köstüklü, 1998: 11). Bireyin toplumsallaşması ve kişilik öğretimi açısından tarihi öğretiminin yeri daima büyük olmuştur. Kişiyi bir tarih ve milli kimlik bilinci kazandırılması gereğini hiç kimse inkar etmemiş fakat bunun içeriği üzerinde tartışmalar olmuştur.

Tarihi eğitimi, çocuklarımızın kişilik kazanması ve milli kimlik şuuruna kavuşması için verilir. Yani, hem öğrencinin sosyalleşme sürecinin bir parçası, hem de milli kimlik şuurunun olmasının yoludur. Kişilik kazanmada ve bireyin sosyalleşme sürecinde örnek insanlarla özdeşleşme olgusunun önemini bütün eğitimciler ve psikologlar vurgulamaktadır. Öğrenci, tarihi şahsiyetlerden yakınlık duyduklarıyla, kendisine heyecan verenlerle özdeşleşmeye çalışarak kişiliğini bulacaktır. O halde, tarihi eğitimi, bu duygusal bütünleşmeyi, ortaklaşalığı kuracak biçimde verilmelidir(Köseoğlu, 2005: 209- 215).

2.5. Tarih ve Tarih Bilinci Nedir?

Tarihin tanımıyla ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kelime itibariyle Sami kökenli olan Tarih terimi; hikaye etmek, nakletmek, anlatmak manalarına gelir. Yerleştiği bütün dillerde aynı anlama gelmektedir. Batı dillerinde ise Yunanca İstoria kelimesinden doğmuş ve çeşitli batı dillerine History, Histoire, İstoria şeklinde yerleşmiştir(Öztürk, 2010: 19). Terim manasını ifade ettiğimiz Tarihin bizi ilgilendiren esas ıstılahi manası ise şöyledir:

Tarih; geçmişte yaşamış insan topluluklarının siyasi, sosyal, ekonomik, dini ve kültürel etkinliklerini, bunların birbirleriyle ve diğer toplumlarla olan etkileşimlerini

yer ve zaman belirterek, neden - sonuç ilişkisi içerisinde kronolojik sırayla ele alarak inceleyen ve günümüze ışık tutan bir bilim dalıdır.

Bir bilgi dalı olan "tarih"in çeşitli tarifleri yapılmıştır. Bunlardan belli başlıları şöyle sıralanabilir:

- Tarih, olayların ilmidir.
- Tarih, neticeleri sebeplere bağlayan ilimdir.
- Tarih, insanlığın şahsiyetinin oluşunu gösterir.
- Tarih, insanlığın gerçek romanıdır.
- Tarih, vesikalar vasıtasıyla, maziye tesis teşebbüsüdür.
- Tarih, içimizde yaşayan canlı mazidir.
- Tarih, insanların bir heykel, bir kitabe, bir anıt karşısında düşündürme sanatıdır.
- Tarih, ibretler hazinesidir.
- Tarih, insanlığın bütün tecrübesidir.
- Tarih, milletlerin hafızasıdır.
- Bu tariflerin her biri "Tarih"in bir yanını gösterir.
- Ancak bize göre, tarih, bu tariflerden sonuncusu yani "tarih, milletlerin hafızasıdır" olmalıdır.(Memioğlu, 2004: 304)

Bir bilim olarak tarihin bir de üç önemli rolünün olduğu söylenebilir. Bunların ilki gerçeklik veya içerik olarak tarihtir. Geçmiş olaylarla ilgili olan, gerçekleşen ya da yaşanan tarihi olayları ifade eder. İkincisi, bir yöntem olarak tarihtir. Geçmişini incelerken tarihçilerin izlediği yöntem ve stratejilerdir. Bir başka deyişle, tarihçiler tarafından geçmişini yeniden yapılandırmak için kullanılan metottur. Sonuncusu ise, ifade veya tepki aracı olarak tarihtir. Yani geçmiş olaylar hakkında tarihçilerin yazdığı ifadeler ve tarih okuyucularının bu ifadelere verdiği tepkilerdir. (Tay ve Öcal, 2008: 476) Tarih, "Tarihçi ile olgular arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur (Carr, 1996: 37).

Bugünün inşasında önemli rol oynayan ve insanları geleceğe hazırlayan Tarih, sadece geçmiş hakkında bilgi alma ve haberdan ibaret değildir. Tarih, yalnızca önceden olmuş hadiseler değildir. Tarih, bir asırdaki bağımsız kültürlerin, bağımsız medeniyetlerin, bağımsız toplumların, belirli kavimlerin ve ırkların incelenmesi de değildir. Tarih, şimdiki zamanı ortaya çıkarmış olan bir geçmiştir. Tarih, geleceğe dönük olan bir hareket, insan türünün bir ürünüdür(Biçer, 2008: 10). Tarih, bugünü ve geleceği anlamamız için elimizdeki tek anahtardır. Ne olduğumuzu bilebilmek için, geçmişte ne olduğumuzu bilmemiz gerekir ki bu da ancak tarih ile mümkündür(Sander, 2010: 28). Tarih zamanların ışığı, olayların hazinesi, gerçeğin sadık şahidi, iyi öğütlerin ve tedbirlerin kaynağı, davranışların ve adetlerin kaidesi olarak değerlendiren Montesquieu, tarihin faydasını da şöyle özetliyor; “ Eğer tarihe yabancı olursak, bizden önce gelenlere ve bizi çevreleyen her şeye karşı derin bir cehalet içinde kalırdık; tarih öyle bir anahtardır ki bütün ülkelerin ve çağların kapılarını açar. Evet tarih, geçmişi anlayıp, bugünü yaşamak ve geleceğe hazırlanmak için elimizdeki tek anahtardır(Niyazi, 2009: 23).

Gadamer ise tarihin günümüze etkisini şöyle açıklar; “geçmiş bizi şekillendirir, fakat biz ona mevcut ihtiyaçlar ve ilgilerin ışığında tepkide bulunarak ürününe katkıda bulunuruz”(Yapıcı, 2006: 16).

Tarih eğitimine yüklenen birçok amaç vardır. Bunlar:

- Bugünün anlaşılması
- İleriye bakış
- Ulusal kimlik duygusu verilmesi
- Hayal gücünün gelişmesi
- Eleştirel düşüncenin gelişmesi
- Ahlaki amaçlar
- Objektif olabilme
- Empati yapabilme
- İyi vatandaş yetiştirme vs. bunlara daha birçokları eklenebilir(Şıvgın, 2009: 40).

Bir Osmanlı tarihçisi olan Ali Reşat ise tarihi şöyle tanımlamaktadır;

İnsanların geçmiş zamanlardaki durumlarını, olaylarını gerçek surette hikaye eden ve inceleyen bir bilimdir. Başka bir tabirle: tarih, insanların çeşitli devirlerde medeniyetçe yavaş yavaş nasıl geliştiklerini nakleder. Filhakika tarih dünyada şimdiye kadar gelip geçen ve bugün mevcut olan milletlerin vahşet ve göçebelik halinden olgunlaşmış ve medenî bir hale ulaşmıncaya kadar geçirdikleri durumlardan, olaylardan, inkılâplardan, velhasıl çeşitli milletlerin hayatlarına ait her türlü şeylerden bahseder”.(Keleş ve Kiriş, 2006: 573)

Tarih, maksatsız bir malûmat yığıcı değil, topluma hitap eden, cemiyetin haldeki durumuyla alakalı ve zamanda istikbali de tanzimde rol oynayan başlıca bilgi şubelerinden biridir. (Kafesoğlu, 1963:2) Tarihten yoksun bir birey, toplum veya evren düşünülemez. İnsanoğlunun tüm yaşam deneyimleri tarihsel bir uzam içerisinde biçimlenir ve anlam kazanır. Bu yüzden çağdaş toplumların büyük bir özenle ele aldıkları önemli bir eğitim ve araştırma alanı olan tarih, toplumların gelişiminin bilinçsel ve kültürel tabanını oluşturur(Aslan, 2005: 106)

Ali Şeriatî'ye göre ise tarih, insan oluşumunun ilmidir. Tarih, “İnsanlığın fiil ve fikirlerinin gelişmesini takip eden bilgidir. Tarih bir bilinç varlığıdır. Bu özelliği yüzünden devamlı gelişen, geçmişin üzerine yeniyi kuran, yükselen basamaklar düzenidir. Tarihte geriye dönüş olmadığı gibi değişmeyen ve sürekli yenilenen bir durum aranmaz(Biçer, 2008: 8). Güngör'ün ifadesiyle; “Kendimizin ne kadar iyi bir şekilde farkına varırsak, davranışlarımızın gerçek sebepleri ile benliğimizin bize gösterdiği aldattıcı sebepleri birbirinden ayırma gücümüz o kadar artmış olur.” Kendimizin farkına varmamız için ise tarih bilgisi ve nihayetinde onun oluşturduğu tarih bilinciyle mümkündür(Kara, 2007: 8).

Bilincin oluşumunda çevre, beyin ve beden ilişki içinde olup, bilinçlilik ve bilincin içeriği bu üç öğenin karşılıklı etkileşimiyle oluşur. Bu sebeple bilinç tarihseldir, değişmeye açıktır. Felsefî söylemde çok çeşitli tanımları yapılmış olan tarih bilinci, genel anlamda tarihi kendisine konu alan, toplumu yerleşik değerleri etrafında toparlayan ve müşterek bir yapı haline getiren bilinç diye tanımlanabilir(Kaya,Özdemir ve Şimşek, 2004: 272).

Tarihin “bir bilinç varlığı” şeklinde ifade edilmesinin yanı sıra, insanın da “tarih bilincine sahip varlık” veya “tarihi bir varlık” olarak ifade edilmesi tarih, bilinç ve insan üçlemine karşımıza çıkarır ki bu da içtimai ve kolektif bilinci ortaya çıkarır. Tarih, evrenin vicdanıdır. Tarih bilinci öncelikle bilgi ve zihniyet meselesidir(Biçer, 2008: 8). Bilincin temel niteliğinin, insanın kendi üzerine, eğilme olduğu görülmektedir. Bu anlamda, bilinç, kendi durumunu kavrama ve geçmişten faydalanarak kendini geleceğe yeniden düzenlemedir. Lock'un yaklaşımında, kişinin kendine ait bilinci, büyük ölçüde geçmişte ortaya koyduğu yapıp etmelerle örtüşür. Buna geleceğe ilişkin düşünceler de eklenince kişilik, ya da bilinç bir bütünlük olarak kendini oluşturmaktadır. Fertlerden meydana gelen toplum da bu şekilde kendine ait bilinci, geleceğe ait hayatı şekillendirme de bir dizayn aracı olarak kullanmaktadır. (Bıçak, 1996: 48).

Gelecekte nelerin olabileceğine, geçmişte nelerin olduğuna – yada olmadığına – bakarak karar veririz. Tarihin, toplumsal hayatın her alanıyla ilgili bilgiler sunması, insanoglunun kendi geçmişine olan merakı tarih biliminin toplum açısından önemini ortaya koymaktadır. Geçmişin, yitip gitmesini önlemek için, onu şimdiye çekme çabası olan tarih, geçmişin şimdileştirilmesi, şimdiye çekilerek, tespit edilmesi, yorumlanması, yeniden kurgulanması ve inşası gibi etkinliklerin tamamını içerir(Biçer, 2008: 11). Hegel, tarihsel bilgi için “şimdi – geçmiş ilişkisi” olduğunu kavrar. Tarih, onun için “geçmişin sürekli etkinliği” olarak bugünü var eder ve bu da, ‘gelenek’in şimdi için anlam kaynağı olmayı sürekli olarak sürdürmesi ile eşitir.(Özlem ve Ateşoğlu, 2006: 21) İbni Haldun’a göre geçmiş ve bugün birbirine özleri gereği benzemektedirler. Geçmişteki olaylardan çıkarılan kanun ve genellemelerden bugüne dair belirlenimlerde bulunulmak, ortaya toplumların konu edildiği bir tarih felsefesi çıkacaktır ki bu toplumların bugününe ve geleceğine etki edecektir(Avcı, 2008: 30).

Her toplum ve her birey varlığını anlamlandırmanın bir koşulu olarak bir geçmiş duygusu ve bilincine ihtiyaç duyar. Bugün yaşadıklarımız, geçmişten gelip geleceğe uzanan sürecin içinde yorumlanarak anlam kazanması, geçmişin toplum belleği ile evcilleştirilip bugünün faydasına kullanılmasıyla mümkündür. Ayrıca ortak bir geçmişe sahip olmak toplumları bir arada tutan unsurların en önemlilerinden biridir.

Dolayısıyla tarih bilincine sahip olmak ve yeni kuşaklara aktarmak toplumların devamlılığı için özel bir önem taşır(Arslan ve Akçalı, 2007: 125). Tarih bilinci, geçmişin bilgisini, güncel bilgiyle ve her ikisini, geleceğe yönelik bilinmeyenin bilgisiyle işleyip, bireşime ulaşıp yorumlama ve değişim, dönüşüm sürecini kavramaktır. Tarih bilincinin belirleyici ögesi, süreci kavratmasıdır; sürekli bir ilerleme olan, toplumların belirli nesnel yasallıklara bağlı olarak gelişmelerini sağlayan akışın kavranmasıdır.(Oymak, 1997: 35)

Fransız sosyologu E. Durkheim, eğitimi, “ geçmiş nesillerin, ortak tecrübelerini geliştirerek, yeni nesillere devretmesi” biçiminde tanımlar. Her toplum, çocuğunu kendi değerleri içinde yoğurarak geleceğe hazırlamak ister. Her toplum, genç nesilleri tarihine, kültürüne ve ülküsüne yabancılaştıracak zararlı etkilere karşı korumak ister. İşte bu noktada tarih bilincinin önemi ortaya çıkıyor (Arvasi, 2008: 36-37). Tarih bilincinin tanımlanmasında Jeismann ve Rösen’in yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yazarlara göre tarih bilincine sahip olmak demek, geçmişin yorumları, günün algılanması ve geleceğe ilişkin beklentiler arasında bağlantı kurmayı gerçekleştirebilmek demektir. Bu nedenle tarih bilinci bir zihni kurgudur, bir zihniyet meselesidir. Bu anlatı formundaki zihni kurgu, geçmişle ilişki kurmaya önem vermesine karşın, temelde geleceğe yönelmiştir (Yeşilbursa, 2006: 32). Halk kendisinin bilincine vardığı zaman, tarih bilinci yavaş yavaş ortaya çıkar. Ferdin tarih bilinci edinmesinde onun tecrübeleri, dünya görüşünü ve hayat tarzını şekillendiren olaylar, ailesi, mensubu olduğu toplum ve bu toplumun siyasi, kültürel ve ekonomik durumları belirler(Ortaylı, 2010: 9). Toplumun bir değerler bütününe etrafında birleşmesiyle bir ortak bilinç ortaya çıkar ki bu; toprakta biriken el izleri, anılar, inançlar, amme vicdanı, hak duyguları ve adalet kavramı şeklinde ifade edilebilir(Niyazi, 2007: 17). Yani toplum uzun bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkar ve bu uzun süreçte bir toplumsal düşünceye ve bilince ulaşır ki bu kolektif bilinci meydana getirir. Toplumun bütün fertleri elbette ki bir noktada buluşamaz. Elbette ki kendi içinde farklılıkları vardır. Ama mühim olan asgari müştereklerde bir araya gelen fertlerin ortak bir toplumsal bilince sahip olmasıdır(Ortaylı, 2010: 9).

İnsanın tarihi bir varlık olması demek, onun bütün başarılarıyla, başından geçen veya geçmiş olan bütün olaylarla zaman boyutlarına kök salması demektir (Biçer,

2008: 4). Kant, insanın kendini gerçekleştirebilmesi için gerekli bilginin tarihte olduğunu söyler. Çünkü insan, başkalarının deneyiminden yararlanabilen bir varlıktır. Başkalarının deneyimi ise, çevresinde ama daha çok tarihtedir. Bireyin tarihin derinliklerine kök salması ve tarihten beslenmesi kendisine yaşamadığı deneyimler kazandırır ki bu onu hayata çok daha çabuk hazırlar(Köksal, : 1621).

Kişisel kimlik duygumuz, geçmişe uzanan kökleri gerektirir ve bunlarda öncelikle geçmişte ve aile tarihinde aranır. Biliriz ki hayattaki hiçbir durumu, kesintisiz bir süreç içinde nereye oturduğunu veya daha önce yaşanıp yaşanmadığını öğrenmeden kavrayamayız(Tosh, 2005: 3).

Tarihsel bilinç, geçmişten alınan insan aklının bilgisinin, bugün yeniden üretilmesidir. Üretilen bu bilginin, toplum yararına çalışan beyinlerin ve geleceğin inşasında rol oynar. Bu aynı zamanda düşünülene yeniden düşündürmektir. Dolayısıyla, tarihsel olayları bir "nesne olarak alıp aktarmak değil, o olaylardaki düşüncüyü kavramaktır. Bu kavrayış, olayı çok ilişkileriyle kavramamızı da sağlar(Oymak, 1997: 36).

Tarih bilinci denilince çoğu zaman haklarında çok fazla bilgi sahibi olmadığımız tarihteki olgu ve olaylardan ibret almak, üstünkörü ders çıkarmak olarak anlaşılmaktadır. Halbuki bu sanıldığı kadar kolay bir iş değildir. Tarih bilinci bundan da ibaret değildir. Ortak bir şuurun değişik kaynakları vardır; bu kaynakların arasında en önemlisi tarihtir. Tarihi bilmek, geçmişi yaşamak için değil, geçmişle bağı korumak içindir. İnsan ne geçmişte, ne de gelecekte yaşar; asıl olan geçmişi ve geleceği yaşamak değil, onlarla irtibatlı olmaktır. Geçmişte irtibat, nasıl yaşadığımız, nereden geldiğimiz, gelecekle irtibat ise nasıl yaşayacağımızın ve nereye gideceğimizin şuurunu bize verir. Günümüzde uzman tarihçiler bile ancak ilgilendikleri alandan ibret çıkarabilmektedirler. Öğrencilerden böylesine zor bir işi kolayca başarabileceğini beklemek safdillik olacaktır. Zaten milli tarihin eğitimi çocukların kişilik kazanması ve milli kimlik şuuruna kavuşması için verilir, tarihçilik yapması için değil. Öğrenciler böylece büyük tarihi şahsiyetlerle gelişim dönemlerinin de bir özelliği olarak bir duygusal bütünleşmeye ve ortaklaşalık hissine

yönelir (Kösoğlu, 2005: 216). Tarihin bilincine varmak, insan olmanın ne demek olduğunu anlamakla eş değerdedir.(Bıçak, 1996: 51) Tarih hafızası ve bilinci zayıf olan bir toplumun tarihe kendi varoluş çizgisini ve damgasını vurabilmesi çok güçtür. Tarihi akışı belirleme konusunda iddialı ve etken toplumlarla tarihi akış tarafından belirlenen iddiasız ve edilgen toplumlar arasındaki en önemli fark da tarihi algılayış biçimleridir. Yani tarihi algılayış biçimlerine göre birey veya toplumların etken veya edilgen olma rolleri ortaya çıkıyor(Davutoğlu, 2011: 60).

Tarih bilinci, yaşanan anın, bireyin veya toplumun omuzlarına, dahası ruhuna yığıp yüklediği bir takım gereksiz ağırlıkları kaldırır, bireyi ve toplumu ruh sağlığına kavuşturur, onlara, gücünü tarihin derinliklerinden alan yeni hamlelere hazırlar. Baltacıoğlu 1914 tarihli bir yazısında şöyle der;

Biz, elsiz, kolsuz, bacaksız, kalpsiz, kansız, cansız millet, biz bayrak sevmeyen, geçmişine, dedelerinin mezarlarına hürmet etmeyen, camilerin avlularına pisleyen, çeşmelerin yalaklarını süprüntü ile dolduran biz, elifbadan, kıraattan, hesaptan evvel kanda, canda, ruhta inkılaplara muhtaç bir milletiz. Biz, eğer yaşamak istiyorsak, çürüten ciğerlerimizi, kamburlaşan vücudumuzu, körleşen zekâmızı, sönen kalbimizi kuvvetle, imanla dolduralım.(Akyüz, 2001: 287)

Baltacıoğlu'nun bu yazısında bahsettiği husus bizce tarih öğretimi ile mümkündür. Canda, kanda, ruhta inkılâp yapmak ancak tarih bilincine varmakla gerçekleşir.

Tarih bilincine tarih bilgisi olmadan ulaşamaz. Tarih üzerine bilgi sahibi olmak ise tarih bilincine sahip olmak demek değildir. Tarih bilinci kendiliğinden ortaya çıkmaz; zaman, mekân ve şartlara tarih bilgisi ile bakmak, görüleni yaşanan anın değerleri ile yorumlamak suretiyle doğar.(Birinci, 2004: 2) Tekeli'ye göre, tarih öğretiminin amaçlarından biri de öğrencinin tarih bilincinin gelişmesini sağlamaktır. Bireyin tarih bilinci dediğimizde, onun eğitiminden ve diğer sosyalleşme kanallarından gelen etkilerle tarihin farkında olması anlaşılmalıdır. Tarih bilinci, insanın tarih bilgilerinden hareketle belli bir tarih anlayışına sahip olması, tarihsel

olayların anlamını, bu olayların nedenleri ve sonuçlarıyla ilişkilendirerek oluşturmasıdır(Yeşilbursa, 2006: 32). Alman Tarih Okulu için hiçbir tarih araştırması salt bilme, “Bilmek için bilmek uğruna yapılamaz” çünkü tarih araştırması, Sybel’e göre, “yaşamakta olan kuşağa bir şeyler taşımak” için yapılır. Bugünümüze bir katkı getirmeyen, bugünümüzü anlamaya yardımcı olmayan bir tarih araştırması amaçsız bir uğraşı olmaktan öteye geçemez(Özlem, 2001: 137). Bu vesileyle bir millet, geçmişte yaptıklarının, gelecekte yapabileceklerinin göstergesi olduğu şuuru ile olayları değerlendirir. Tarihi bilmiyorsa, hayatı başkalarının insafına kalır; hele mazilerinde büyük işler yapmış milletlerin tarihlerini başkaları yazıyorsa, mesele iyice çetrefilleşir böylece toplum kendi özdeğerlerinin ekseninden uzaklaşır ve başka milletlerin yönlendirmesine maruz kalır(Niyazi, 2009: 27). Davutoğlu’nun da dediği gibi;

Tarih bilinci ve hafızası derin toplumlar olağanüstü zafer söylemlerine de, sukut-ı hayal psikolojilerine de değer vermezler; tarihi tecrübenin kendilerine sunduğu veriler ile reel güç konfigürasyonu arasında stratejik rasyonalite ve planlama ihtiva eden bir anlamlık ilişkisi kurarlar ve geleceği bir nakış hassasiyetiyle dokurlar. Tarih bilinci ve hafızası zayıf, edilgen ve iddiasız toplumlar ise geride kalmış ya da yaşanan küçük zaferlerin sarhoşluğu ile küçük yenilgilerin ezikliği arasında gidip gelen psikolojik zaafın stratejik kararları belirlemesinin önüne geçemezler; bu yüzden de hep bu gelgiti yaşayan ve zaferleri de hezimetleri de başkalarının iradesine bağlı olan bir konumda kalırlar.(Davutoğlu, 2011: 60-61)

İşte bu noktada tarihe atfedilen temel işlev, kendilerine dair kültürel, yerel ve milli gelişmeleri de kapsayan dünyadaki tüm ilerleme ve gelişmelerin zaman içerisindeki serüvenini anlama noktasında insanlara yardımcı olmaktır. Steele ve Lee’ye göre tarihin bir diğer işlevi ise, insanlara şüpheli ve eleştirel düşünmeyi öğretmek; onları günümüz dünyasının sorunlarıyla yüzleşmeye hazırlamaktır. White, tarih öğretiminin temel amacının demokratik bir toplumda gerçekçi, bağımsız ve eleştirel düşünebilen bireyler yetiştirmek olduğunu belirtiyor. Böylece bireyler, topluma uyum sağlamada, geçmişten aldığı ilham neticesinde rolünü yerine getirme gücünü elde eder(Dinç, 2009:1433-1432).

Tarih öğrenmenin önemi üzerinde duran Ali Reşat, bu tarih öğretiminin amaçları hakkında şunları söylemektedir:

“Tarihin gayesi geçmiş zamanlardaki durumları ve olayları bize öğreterek merakımızı gidermekten ibaret değildir: tarih yüzyıllar önce yaşayan, bizim ecdadımız, yahut medeniyette üstadımız olan eski milletleri ve çoğu rakibimiz veya düşmanımız olan şimdiki milletleri bize tanıttırarak yararlanmamızı sağlar. Çok eski zamanlarda doğu milletlerinin ve diğer toplumların bugünkü medeniyetin esaslarını nasıl hazırladıklarını bize tarih öğretir. Geçmiş zamanlarda hükümetlerin nasıl kurulduklarını, yükseldiklerini, sonra nasıl yıkıldıklarını görerek milletlerin hangi üstünlükler sayesinde büyüdüklerini ve ne gibi yanlışlıklar sebebiyle mahvolduklarını öğreniriz. Yani dünyada gelip geçen milletlerin pek uzun süren tecrübelerinden yararlanırsınız: tarih insanın necip, yüksek duygularını artırır; görev bilincini, vatan aşkını kuvvetlendirir. Tarih bilenler, asırlardan beri yaşıyormuş gibi, insanların pek eski zamanlara ait hallerini öğrenirler. Bundan daha önemli, daha faydalı ne olabilir? (Keleş ve Kiriş, 2006: 574)

Tarihi, çocuklarımızın kişilik kazanması ve milli kimlik şuuruna kavuşması için verilir. Dilek (2002:33-34)’e göre tarih öğretimi, öğrencinin kişisel gelişiminde bir öge olarak kabul edilir. Bir sosyalleşme aracı olarak kültürel mirasın aktarıcısıdır. Birey ve millet açısından geleceği inşa etmede hazır tecrübeleri sunan önemli bir unsurdur. Ayrıca tarih öğretimi, vatandaşlık eğitiminde de bir araç olarak kullanılır. Tarih öğretiminin kültürel mirasımızın önemli bir parçası olması, karşılaştırma, çözümlenme, sentez ve öteleme gibi eğitimsel becerileri geliştirmesi, her öğrencinin bilmesi gereken fikir ve kavramları vermesi, geniş bir literatürü içermesi, dünya vatandaşlığı için eğitimde önemli bir unsur olması, okul hayatına katkıda bulunması, yaşama uyum sağlamada öğrencilere yardımcı olması, empatiyi beslemesi, öğrencileri iyi birer vatandaş ve milletin sadık taraftarları yapması, toplumu kaynaştırması bakımından önemli ve gereklidir(Işık, 2008: 18).

Bireyde vatan ve millet sevgisinin oluşmasında ana etken tarih bilincidir. Dolayısıyla bireyde tarih bilincini oluşturan da tarih bilgisidir. Mehmet Arif Bey,

birey şuurunu ve toplumsal şuur, “tarih”ten elde edilen idea (inanç) üzerine inşa eder ve şöyle der;

Bir toplumun/devletin günlük azığına tedarikten aciz, miskin bir bireyini, “müfrit”, “canlı kanlı asker oğlu asker” bir bireye dönüştüren etken, bireyin geçmişle bağ kurması, kurduğu bu bağ sonucu, kendi tarihine dair “bilgi” elde etmesi ve elde ettiği bu yeni bilginin doğruluğunu inanca dönüştürmesidir. Bu noktada, bilinç-bilgi-kuvvet birdir. Böylece Mehmet Ârif, tarihle kurduğu bağdan, elde ettiği tarih bilgisinden, bilinci (şuur)/ asabiyeti çıkarır. Bilinçten güce ulaşır. Bu demektir ki Mehmet Ârif, kendi geçmişine dair oluşan tarihsel bilinç bilgisinin, Eflatun’un kavramıyla “ide”nin, dinin kavramıyla “inanç” ya da “iman”ın, bireyi “canlı kanlı, asker oğlu asker”e dönüştüreceğini, yani toplumsal şuurunu oluşturacağını belirtmektedir. (Görkaş, 2010: 273-274)

Satı Bey yurtseverlik eğitiminde bilişsel ve duyuşsal boyutlar üzerinde önemle vurgu yapar. Birinci boyutta, öncelikle öğrencilerin vatanlarını tanımasını hedeflenmelidir. Bu doğrultuda vatanını “bedenini, maddiyetini” öğrencilere tanıtabilecek coğrafya; “ruhunu, maneviyatını” tanıtabilecek olan tarih bilimlerinden faydalanmak önem taşımaktadır(Yazıcı, 2010: 653).

Öğrenci, gerçekçi temellere dayalı bir tarih bilgisi ve yorum gücü kazanarak, sebep netice ilişkilerini kavrayacak ve bundan günümüz ve nihayetinde geleceğimiz için ilkeler çıkaracak yani ibret alacaktır. Tarih eğitimi ile birlikte birey tarih şuurunu ve gelecek için gerekli güven duygusunu kazanmış olacaktır(Köseoğlu, 2005: 214-218). Tarih, milli bilincin şekillenmesinde dilden bile daha büyük bir etkiye sahip olduğunu savunanlar tarihin toplumsal rolünün önemine dikkat çekiyor. Tarihin kaynağı insan olduğu gibi hedefi de insandır.

Genel bir yaklaşımla ortaya koyduğumuz tarih öğretiminin amaçlarının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tespit edilen özel amaçları ise şunlardır:

1. Tarih boyunca kurulmuş büyük medeniyetlere, insanlığa hizmet etmiş milletlere ve devlet adamlarına genel bir tarihi ölçüde yer vererek, Türk

milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki şerefli geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri, dünya kültür ve medeniyetinin gelişmesindeki büyük payını öğretip kavratmak, onların milli duygularını daha bilinçli ve köklü kılmak.

2. Türk milletinin zeki ve kabiliyetini, ilim ve sanatseverliliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimsetmek ve bu üstün özelliklerin davranış haline gelmesini sağlamak.
3. Tarihte büyük medeniyetler kurmuş, köklü bir geçmişe sahip büyük bir milletin evladı olduklarının sorumluluğunu duyurmak, gelecek için güven vererek Türk milletine, dünya milletleri içinde layık olduğu yeri sağlamak ve Atatürk'ün direktifleri uyarınca yolunda durmadan çalışmaları, sürekli çaba göstermeleri ve bu uğurda her fedakarlığı göze alabilmeleri gerektiği bilincini vermek.
4. Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların sebepleri ve sonuçları üzerinde günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve muhakeme etme yeteneğini geliştirmek.
5. Atatürk'ün "Yurtta sulh cihanda sulh" ilkesinin ve devletimizin bağımsızlığının ancak yurt ve millet bütünlüğümüzün bozulmasına fırsat vermeden ve güçlü olmakla devam ettirilebileceği gerçeğini kavratmak.
6. Tarih'i olaylara yön veren kişilerin, yerinde ve zamanında gösterdikleri uzak görüşlülük veya uzağı göremeyişleri, bilinçsiz davranışları sebebiyle olayların ve tarihin akışını nasıl etkilediklerini göstermek.
7. Toplumu yönlendiren Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavratmak ve takdir ettirmek, milletimize düşen insanlık görevleri bulunduğunu belirtmek ve onlarda insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme duygusunu uyandırmak.

8. Milli bağımsızlığımızın ve demokrasinin değerini kavratmak, yurt ve millet bütünlüğümüzü koruma, milli çıkarlarımızı ve demokrasiyi üstün tutma bilinci ve davranışını kazandırmak.
9. Geçmişle içinde bulunduğumuz zaman arasında bağlantı kurdurup, gün geçtikçe daha da çoğalarak karmaşık hale gelen memleket ve dünya sorunlarını iyi değerlendiren, sorunlar yaratmak yerine, sağduyu ile hareket ederek onlara çözüm getirebilen, milli, manevi ve maddi değerlerimize yürekten bağlı bir kişilik kazandırmaktır. (Memioğlu, 2004: 307-308)

Netice itibariyle birey ve toplum, en uzak geçmişten sonsuz geleceğe doğru akıp giden zaman içinde var olduğu ve var olacağı duygusuna ancak tarih bilinci ile ulaşabilir. Bu bilinç, birey ve toplumda kendini gösterdiği zaman tarihîlik de gün yüzüne çıkar. Geçmişten, yaşanan zamana doğru kesintisiz geliş, her devri ile perde perde açılır. Tarih sahnesinde ne varsa, dikkatler bunların üzerine düşer. Düşünce hâlihazırın dar çerçevesinden çıkıp, yeni bakış ve yorumlar aralığından yeni ufuklara yönelir. Bunu tarih bilinci sağlar (Birinci, 2004: 2). Bireyde tarih bilincinin oluşması ya da oluşmaması, okullarda verilen veya aldıkları tarih eğitimiyle ilişkili olduğu yadsınamaz. Tarih bilinci bireyin sosyalleşmesine katkıda bulunur. Tarih bilincine sahip bireylerin davranış ve eylemlerinin daha barışçı ve daha iyi bir toplum oluşmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu bireylerin hak ve sorumluluklarının farkında olan ve bunlara sahip çıkan kimlikli yurttaşlar olmaları beklenir(Akçalı&Arslan, 2007: 82). Bu nedenle sosyal bilgiler programında yer alan konular tarih bilinci oluşturmada yeterli ve etkili olmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evreni, evrenden alınan örneklem, araştırma grubuna uygulanan anketlerin hazırlanması, verilerin toplanması ile toplanan verilerin işlenmesi ve yorumlanmasında kullanılan istatistiksel yöntemler tanıtılmıştır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

İlköğretim okullarının ikinci kademesinde sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin, II. kademe 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih konularının tarih bilinci oluşturmadaki etkililiğini öğretmen görüşleri doğrultusunda tespit amacıyla yapılan bu araştırma, tarama modelinde olup, ayrıntılı durum belirlemeye yöneliktir. Araştırma genel tarama modellerinden faydalanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmada, ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin, 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konularının tarih bilinci oluşturmadaki etkililiğini ile ilgili görüşleri konu alınmaktadır. Elazığ ili ilköğretim kurumlarında görev yapan 147 Sosyal Bilgiler öğretmeni araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma Elazığ İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarında 2010-2011 öğretim yılında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır. Araştırmanın örneklemini Elazığ il merkezine bağlı okullardan 140 Sosyal bilgiler öğretmenini kapsamaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın kavramsal kısmı için ilgili literatür taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili önceden yapılmış araştırmaların bilgi toplama araçları incelenmiştir. Araştırmada,

veri toplama tekniği olarak beşli likert tipi ve üçlü likert tipi dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma için gerekli verilerin toplanması amacıyla bir anket formu hazırlanmıştır. Uyarlanan ölçeğin geçerliğini kontrol amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuş, gelen öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır.

Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine; ikinci bölümde, 7.sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkili olup olmadığına ilişkin sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümde öğretmenlerin tarih ile ilgili düşünceleri, sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile ilgili sorular yer almaktadır.

Ankette her bir ifade için 1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Kararsızım 4) Katılıyorum 5) Kesinlikle Katılıyorum ayrıca 1) Hiçbir zaman 2) Bazen 3) Çoğu zaman seçenekleri sunulmuş ve araştırmaya katılan öğretmenlerden kendileri için uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Toplanan verilere ilişkin bütün istatistiksel işlemler, bu konuda uzman kişilerin yardımı ile birlikte araştırmacı tarafından SPSS paket programında yapılmıştır. Anketten elde edilen verilerin analizi yapılırken, öğretmenlere göre 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiğinin tespit edilmesinde “yüzde – frekans ve aritmetik ortalama” kullanılmıştır. Öğretmenlere göre Sosyal Bilgiler öğretimi için kullanılması gerektiğini düşündükleri yöntemlerle, onların kullandıkları yöntemlerin, cinsiyetle bağlantının hesaplanmasında “bağımlı (ilişkili) gruplar için t testi”nden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin etkili bir Sosyal Bilgiler öğretimi için kullanılması gerektiğini düşündükleri yöntemlerin, onların kullandıkları yöntemlerin, Sosyal Bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunların mezun oldukları okul türüne, mezun oldukları bölüme ve mesleki kıdemlerine göre farklılıklarını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Veri toplama aracı uygulandıktan sonra veriler değerlendirilirken sorun maddeleri için katılma dereceleri beşten başlanarak puanlama yapılmıştır. Etkilenme derecesi için ise maddeler üçten başlanarak puanlanmıştır. Bu çerçevede beklenti düzey aralıkları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiğini belirlemek amacıyla geliştirilen ankette yer alan maddelere ilişkin olarak bilgisayar ortamında SPSS 17.0 programı ile çözümlenen verilerin analizi sürecinde etkililik düzeyi belirlenirken ortalama, standart sapma, frekans, yüzde; etkililik düzeylerinin kişisel bilgi formunda yer alan değişkenlere bağlı olarak oluşturulan gruplar arasında farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenirken Levene homojenlik testi, bağımsız gruplar (ilişkisiz örneklem) t-testi, tek yönlü varyans analizi, çoklu karşılaştırma yöntemlerinden Schffe testi kullanılmıştır.

Likert tipi ölçeğin değer farkının ($5-1 = 4$) değer yargısına (5) bölünmesiyle elde edilen 0,80'lik aralıklar, etkililik düzeyinin ve buna bağlı olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların öğrencilerde tarih bilinci oluşturmada etkililiklerinin sınırlarını belirlemiştir. Buna göre, 1.00-1.80 arasında aritmetik ortalamaya sahip olan ölçek maddelerindeki sıklık düzeyi “Kesinlikle Katılmıyorum” olup 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada çok etkisiz olduklarını, 1.81-2,60 arasındakiler “Katılmıyorum” olup 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkisiz olduklarını, 2,61-3,40 arasındakiler “Kararsızım” olup 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada kısmen etkili olduklarını, 3,41-4,20 arasındakiler “Katılıyorum” olup 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkili olduklarını, 4,21-5,00 arasındakiler ise “Kesinlikle Katılıyorum” olup öğretmenlerin 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada çok etkili olduklarını ortaya koyacak şekilde yorumlanmıştır.

Değer Aralıkları	Sıklık Düzeyleri	Yeterlik Düzeyleri
1,00 – 1,80	Kesinlikle Katılmıyorum	Çok etkisiz
1,81 – 2,60	Katılmıyorum	Etkisiz
2,61 – 3,40	Kararsızım	Kısmen etkili
3,41 – 4,20	Katılıyorum	Etkili
4,21 – 5,00	Kesinlikle Katılıyorum	Çok etkili

Öğretmenlerin, ölçeğin her bir alt faktöründe yer alan maddelere verdikleri cevaplar sonucu oluşan puan ortalamaları araştırmanın bağımlı değişkenlerini, öğretmenlerin kişisel bilgileri ise araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır. Verilerin istatistiksel analizinde ve yorumlarda anlamlılık düzeyi (p) .05 olarak alınmıştır.

Ankette her bir ifade için 1) Kesinlikle Katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Kararsızım 4) Katılıyorum 5) Kesinlikle Katılıyorum ayrıca 1) Hiçbir zaman 2) Bazen 3) Çoğu zaman seçenekleri sunulmuş ve araştırmaya katılan öğretmenlerden kendileri için uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği hakkında öğretmen görüşlerine yönelik bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri; genel inceleme ve sonuçları ile anketteki sorulara verilen cevaplardan elde edilen genel sonuçlar aşağıda açıklanmıştır. Ayrıca sonuçların sayısal verileri tablolarda gösterilmiştir.

Görüşlerin verilmesinde şu sıra izlenmiştir.

- 1) Öğretmenlerin kişisel özelliklerine ilişkin bulgular
- 2) 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan onular
- 3) Öğretmenlerin tarih ve kullandıkları yöntem ve teknikler ile ilgili düşünceleri

4.1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetleri, Mesleki Kıdemleri, Mezun Oldukları Bölüm veya Ana Bilim Dalı Değişkenlerine İlişkin Betimsel Veriler

Tablo -1.

DEĞİŞKENLER		f	%
1- Cinsiyetleri	1 Erkek	91	65
	2 Kadın	49	35
2- Mesleki kıdemleri	1 0-5 yıl	44	31
	2 6-10 yıl	32	23
	3 11-15 yıl	29	21
	4 16-20 yıl	29	21
	5 20 yıl veya üzeri	6	4
3- Branşları	1 Sosyal Bilgiler	98	70
	2 Tarih	35	25
	3 Coğrafya	7	5
	4 Diğer	-	
TOPLAM		140	100

Tablo -1. incelendiğinde, cinsiyet değişkeni açısından araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin % 65'inin erkek, % 35'inin kadın olduğu görülmektedir. Bu veriler erkekler ve kadınlar arasındaki araştırmaya katılım oranının erkeklerde biraz daha fazla olduğunu göstermektedir. Mesleki kıdem değişkeni açısından araştırmaya katılan öğretmenlerin % 31'i 0-5 yıldır Sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapan kişilerden oluştuğu, % 23'nün 6-10 yıl arası bir süredir; % 21'inin 11-15 yıl arası bir süredir; % 21'inin 16-20 yıl arası bir süredir; % 4'ünün 21 ve üzeri bir süredir Sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yaptıkları görülmektedir. Örneklemdeki Sosyal bilgiler öğretmenlerinin % 75'inin 0-15 yıl arası bir süredir Sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapıyor olmaları, araştırmanın genç ve dinamik sayılabilecek bir öğretmen grubundan alınan veriler çerçevesinde yürütüldüğünü göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 70'inin Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümünden; % 25'nin Fen Edebiyat Fakültelerinin Tarih bölümünden mezun oldukları; % 5'inin Fen-Edebiyat Fakültesinin (İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesinin) Coğrafya bölümünden mezun oldukları görülmektedir. Örneklem grubunun % 70'inin sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu kişilerden oluşması dikkate değer bir veri olarak göze çarpmaktadır.

4.2. Öğretmenlerin 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkiliği Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzdeleri

Tablo: 2.

Maddeler	N= 140	\bar{X}	SS
1- "İletişim ve İnsan İlişkileri" ünitesinde yer alan Atatürk'ün iletişime verdiği önemi belirten ifadeler, kurduğunu gazeteler ve Anadolu Ajansı'nın tarihini anlatan konular tarih bilincine katkıda bulunur.		4,14	,827
2- "İletişim ve insan ilişkileri" ünitesinin kapsamındaki konuların işlenişinde (özellikle drama tekniğinin kullanılmaması) önemli tarihsel kişiliklerin iletişim örneklerinin Öğretmen Kılavuz Kitabınızda ve ders kitaplarında yer almaması önemli bir <u>eksiklik</u> dir.		2,15	,960
3- "Ülkemizde Nüfus" ünitesinde geçen "Göç" olgusunun sebep ve sonuçları aktarılırken ülkemiz tarihinin son 200 yılına şekil veren göç olaylarına yer <u>verilmemesi</u> büyük bir <u>eksiklik</u> dir.		2,19	1,085
4- "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesinde Anadolu'da kurulan ilk Türk		1,86	1,60

	beylikleri hakkında sınırlı bir siyasi bilgi verilmesi, Selçuklu sonrası kurulan Türk beylikleri hakkında hiç bilgi <u>verilmemesi tarihi idrakte noksanlara yol açar.</u>		
5-	“Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesinde Osmanlı devlet ve toplum yapısıyla ilgili açıklama ve grafikler tarihi bilinç oluşturmaya zemin hazırlar.	4,10	,900
6-	Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesinin kazanımlarında (hedef davranışlar) duyuşsal alana ait (ilgi, tutum) herhangi bir hedefe yer <u>verilmemesi</u> tarih bilincinin oluşmasını baştan engelleyicidir.	2,26	,955
7-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde, Fatih’in ve Kanuni’nin fetihlerinin, Barbaros, Piri Reis, Sokullu gibi önemli devlet adamlarının tanıtılması tarih bilinci oluşturmada etkilidir.	4,47	,704
8-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde Toplumsal Hoşgörü ve Etkileşim konusunda azınlıklara ve farklı din mensuplarına Osmanlı Devletince gösterilen hoşgörü ve toleransın örneklenmesi Sosyal Bilgiler öğretiminin hedefleri ile tutarlıdır.	4,46	,743
9-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde kültürel ve toplumsal sahada Osmanlı-Avrupa karşılıklı etkileşiminin; müzikten kılık kıyafete, estetikten mimariye olan tesirlerinin izahı öğrencide tarih bilinci oluşturmada etkilidir.	4,04	,958
10-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde “Seyyahlarla Gezinti” konu başlığında yabancı seyyahların gözüyle Osmanlı ve Türk toplum hayatından kesitler sunulması, öğrencilerde tarihsel bir derinlik ve devamlılık duygusu oluşturmada etkilidir.	4,20	,827
11-	“Türk Tarihinde Yolculuk” “Osmanlıda Yenileşme” konusunda yer alan 17.ve 18.yy da Osmanlı yenilik hareketlerinin (matbaanın, yeni eğitim kurumlarının, bankaların kurulması) sebep ve neticeleri eleştirel bir tarih bilincinin oluşumuna katkı sağlar.	3,99	,933
12-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde geçen konular tarih bilinci oluşturmada genel olarak yeterli ve etkilidir.	3,20	1,21
13-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan kavramlar ve değerler (yurt, millet, Anadolu, Türk, Türkleşme) öğrencide tarih bilincinin oluşmasında önemli rol oynar.	3,88	,933
14-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde doğrudan verilecek beceri ve değer olan zaman ve kronoloji algılama, estetik tarih bilincinin oluşmasında gerekli temeli sağlar.	3,56	1,10
15-	“Zaman İçinde Bilim” ünitesinde insan yaşamını kolaylaştıran önemli buluşların, çeşitli milletlerin katkılarıyla belli bir etkileşim ve süreklilikle meydana geldiğinin işlenmesi ve yazının önemi üzerinde durulması tarih bilincinin evrensel yönünün oluşumuna katkıda bulunur.	4,20	,806
16-	“Zaman İçinde Bilim” ünitesinde Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı ve bilim arasındaki sebep-sonuç ilişkilerinin ortaya konması bilimin dayandığı tarihsel temellerin anlaşılmasında ve idrakinde önem taşır.	4,21	,846
17-	“Zaman İçinde Bilim” ünitesi “Tarihte Bilim” konu başlığı altında bilime katkı sağlayan İbn-i Sina, Biruni, Ali Kuşçu gibi Türk-İslam âlimlerinin tanıtılması öğrencilerde tarih bilinci oluşmasına önemli bir katkı sağlar.	4,37	,723
18-	“Ekonomi ve Sosyal Hayat“ ünitesinde yer alan konuların tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerinin geçmişle günümüz arasında kıyaslamasına yardımcı olur.	4,18	,712
19-	“Ekonomi ve Sosyal Hayat“ ünitesinde yer alan konularda toprağın bir milleti millet yapma rolünü, vatan kavramının toprakla mümkün olabileceğini vurgulanması bireyin tarihsel düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunur.	4,11	,957
20-	“Ekonomi ve Sosyal Hayat“ ünitesinde yer alan “ Türklerde Vakıf Kültürü “ adlı konuda vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve	4,09	,909

	günümüzden örnekler vererek öğrencilerde tarihsel bilincin gelişmesine katkıda bulunur		
21-	“Ekonomi ve Sosyal Hayat“ ünitesinde yer alan “ geçmişte ve günümüzde mesleki eğitim “ adlı konuda ahi teşkilatının işlenişi öğrencilerde meslek ve meslek ahlakının gelişmesini sağlar.	4,31	,814
22-	“Yaşayan Demokrasi” ünitesinde geçmişten günümüze yönetim ve demokrasi anlayışıyla ilgili verilen bilgiler öğrencinin tarihsel süreçte yaşanan değişiklikleri ve günümüzdeki yapıyı daha kolay anlamasını sağlar.	4,31	,758
23-	“Yaşayan Demokrasi” ünitesinde yer alan Türkiye Cumhuriyet’inde devletin yönetim yapısı, yasa ve kurum ile ilgili bilgiler bireyin ülkeyi tanmasına yardımcı olur.	4,08	,857
24-	“Ülkeler Arası Köprüler” adlı ünite de yer alan “1.Dünya Savaşı ve Çanakkale’de Mustafa Kemal” konusunda öğrencilere “bağımsızlık, Milli kültür, ortak miras” gibi kavramlar tarihsel düşüncesinin gelişmesinde katkı sağlar.	4,13	,855
25-	7.sınıf ders programındaki konularda yer alan Türk milletinin dünya tarihindeki önemi, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri, öğrencilerin kendilerine ve milletine güven duymasında katkıda bulunur.	4,21	,863
26-	Bu program bireyin; ailesine, milletine, vatanına, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, çalışkan, araştırmacı, öz verili, erdemli, girişimci, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmesine katkıda bulunur.	3,89	,990
27-	İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programı öğrencilerde tarih bilinci oluşturmada etkili midir?	3,61	,957
28-	Bu programda yer alan konuların, olayların bireylere geçmiş ve günümüz arasındaki farkı ayırt edebilme yetisi kazandırır.	3,84	,828
29-	Sosyal Bilgiler dersinde, tarih konularının öğretiminde, öğrencilerin tarih bilincinin gelişmesine gerekli önem <i>verilmemektedir</i> .	3,09	1,34
30-	Bu programda yer alan konular, farklı bakış açısıyla, daha ilginç ve olumlu bir içerikle ve daha çağdaş yöntem ve tekniklerle hem daha yararlı hem de daha zevkli hale sokulabilirdi.	4,29	,902
	Genel	3,92	

Tablo 2’ de yer alan maddelerin ortalaması ($\bar{X} = 3.92$)’dir. Bu sonuç ile 7.sınıf Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkili olduğu Sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. 30 maddeye bakıldığında; 11 maddeye *kesinlikle katılıyorum*, 13 maddeye *katılıyorum*, 4 maddeye *katılıyorum*, 2 maddeye *kararsızım* yanıtı verildiği görülmektedir. Öğretmenlerin verdiği yanıtta en yüksek ortalama ile 7. Maddedeki, “*Türk Tarihinde Yolculuk*” ünitesinde, *Fatih’in ve Kanuni’nin fetihlerinin, Barbaros, Piri Reis, Sokullu gibi önemli devlet adamlarının tanıtılması tarih bilinci oluşturmada etkilidir*, ifadesi olup ($\bar{X} = 4,47$) ortalamayla *kesinlikle katılıyorum* sonucunu vermiştir. Bu maddenin en yüksek ortalamayı alması, öğrencilerin tarihi şahsiyetlerle yakınlık kurması ve kendisine heyecan verenlerle özdeşleşmeye çalışması bireyin kişiliğinde önemli katkılar sağlayacağı, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından da desteklenmiş oluyordu. Bu maddeyi “*Türk Tarihinde Yolculuk*” ünitesinde *Toplumsal Hoşgörü ve Etkileşim konusunda azınlıklara ve farklı din mensuplarına Osmanlı Devletince*

gösterilen hoşgörü ve toleransın örneklenmesi Sosyal Bilgiler öğretiminin hedefleri ile tutarlıdır, maddesi ($\bar{X}=4,46$) izlemektedir. Bu maddenin ikinci yüksek ortalamayı alması; Osmanlı döneminde diğer etnik unsurlara gösterilen hoşgörü ve toleransın, sosyal bilgiler hedefleri açısından son derece iyi bir örnek oluşturmasından kaynaklandığı kanaatindeyim. Sosyal bilgiler öğretiminin evrensel amaçları kapsamında yer alan, sosyal katılıma ilişkin amaçlar kısmındaki; “farklı inanç ve kültürlerle ve ihtiyaçlara, duygulara, sorunlara, başkalarının hedeflerine, birey ve gurupların sorumluluklarına, hak ve özgürlüklerin çiğnenmesine karşı sorumluluk gösterme; basmakalıp düşünceleri, ön yargıları ve bağınazlığı ortadan kaldırmanın gerekliliğine karşı hassas olma” maddesine iyi bir örnek teşkil etmektedir(Öztürk, 2009: 10). Bu da sosyal bilgiler öğretiminin hedeflerine ulaşılmasında kolaylık sağlayacaktır.

En düşük ortalama ise 4. Maddedeki; “*Türk Tarihinde Yolculuk*” ünitesinde *Anadolu’da kurulan ilk Türk beylikleri hakkında sınırlı bir siyasi bilgi verilmesi, Selçuklu sonrası kurulan Türk beylikleri hakkında hiç bilgi verilmemesi tarihi idrakte noksanlara yol açar*, ifadesi olup, ($\bar{X}= 1,86$) ortalamayla *katılmıyorum* sonucunu vermiştir. Bu maddeyi ($\bar{X}= 2,15$) ortalamayla 2. Madde olan “*İletişim ve insan ilişkileri*” ünitesinin kapsamındaki konuların işlenişinde (özellikle drama tekniğinin kullanılmaması) önemli tarihsel kişiliklerin iletişim örneklerinin Öğretmen Kılavuz Kitabınızda ve ders kitaplarında yer almaması önemli bir eksiklik ifadesiyle *Katılmıyorum* sonucunu vermiştir.

Diğer maddeler ise genel anlamda incelendiğinde 1. Madde ($\bar{X}= 4,14$) ortalamayla “*İletişim ve İnsan İlişkileri*” ünitesinde yer alan *Atatürk’ün iletişime verdiği önemi belirten ifadeler, kurdurduğu gazeteler ve Anadolu Ajansı’nın tarihini anlatan konular tarih bilincine katkıda bulunur* ifadesi olup kesinlikle *katılıyorum* sonucunu vermiştir. 3. Madde ($\bar{X}= 2,19$) ortalamayla “*Ülkemizde Nüfus*” ünitesinde geçen “*Göç*” olgusunun sebep ve sonuçları aktarılırken *ülkemiz tarihinin son 200 yılına şekil veren göç olaylarına yer verilmemesi büyük bir eksiklik* ifadesi olup *katılmıyorum* sonucunu vermiştir. 5. Madde ($\bar{X}= 4,10$) ortalamayla “*Türk Tarihinde Yolculuk*” Ünitesinde *Osmanlı devlet ve toplum yapısıyla ilgili açıklama ve grafikler*

tarihi bilinç oluşturmaya zemin hazırlar ifadesi olup *katılıyorum* sonucunu vermiştir. 6. Madde ($\bar{X} = 2,26$) ortalamayla *Türk Tarihinde Yolculuk* Ünitesinin kazanımlarında (*hedef davranışlar*) *duyuşsal alana ait (ilgi, tutum) herhangi bir hedefe yer verilmemesi tarih bilincinin oluşmasını baştan engelleyicidir* ifadesi olup *katılmıyorum* sonucunu vermiştir. 9. Madde ($\bar{X} = 4,04$) ortalamayla *Türk Tarihinde Yolculuk* ünitesinde *kültürel ve toplumsal sahada Osmanlı-Avrupa karşılıklı etkileşiminin; müzikten kılık kıyafete, estetikten mimariye olan tesirlerinin izahı öğrencide tarih bilinci oluşturmada etkilidir* ifadesi olup *katılıyorum* sonucunu vermiştir. 10. Madde ($\bar{X} = 4,20$) ortalamayla *Türk Tarihinde Yolculuk* ünitesinde *“Seyyahlarla Gezinti” konu başlığında yabancı seyyahların gözüyle Osmanlı ve Türk toplum hayatından kesitler sunulması, öğrencilerde tarihsel bir derinlik ve devamlılık duygusu oluşturmada etkilidir* ifadesiyle kesinlikle *katılıyorum* sonucunu vermektedir. 11. Madde ($\bar{X} = 3,99$) ortalamayla *Türk Tarihinde Yolculuk* *“Osmanlıda Yenileşme” konusunda yer alan 17.ve 18.yy da Osmanlı yenilik hareketlerinin (matbaanın, yeni eğitim kurumlarının, bankaların kurulması) sebep ve neticeleri eleştirel bir tarih bilincinin oluşumuna katkı sağlar* ifadesi olup *Katılıyorum* sonucunu vermektedir. Bu maddede bahsettiğimiz konu 17. Ve 18.yy Osmanlı döneminde yapılan yeniliklerinin ne derece etkili olduğunun bireyler tarafından sorgulanması ve bu konu hakkında düşünülmesi, bireyin eleştirel bir yaklaşımla konulara yaklaşmasını kolaylaştıracaktır. Bu da bireyin tarihi olaylara tek taraflı bakmasından ziyade, bir tarih bilinci ile olayları çok yönlü incelemesi, sebep ve sonuç çerçevesinde özgün bir değerlendirme yapmasını sağlayacaktır. 12. Madde ($\bar{X} = 3,20$) ortalamayla *Türk Tarihinde Yolculuk* ünitesinde *geçen konular tarih bilinci oluşturmada genel olarak yeterli ve etkilidir* ifadesi olup bu ünite ile tarih bilinci oluşturmada etkililiğine ve bunun yanı sıra yeterliliğine bütünsel bakılmış ve öğretmenlerden elde edilen veriler neticesinde *kararsızım* sonucu ortaya çıkmıştır. 13. Madde ($\bar{X} = 3,88$) ortalamayla *Türk Tarihinde Yolculuk* ünitesinde *yer alan kavramlar ve değerler (yurt, millet, Anadolu, Türk, Türkleşme) öğrencide tarih bilincinin oluşmasında önemli rol oynar* ifadesi olup *katılıyorum* sonucunu vermiştir. 14. Madde ($\bar{X} = 3,56$) ortalamayla *Türk Tarihinde Yolculuk* ünitesinde *doğrudan verilecek beceri ve değer olan zaman ve kronoloji algılama, estetik tarih bilincinin oluşmasında gerekli temeli sağlar* ifadesi olup *katılıyorum* sonucunu vermiştir. 15.

Madde ($\bar{X} = 4,20$) ortalamayla “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde *insan yaşamını kolaylaştıran önemli buluşların, çeşitli milletlerin katkılarıyla belli bir etkileşim ve süreklilikle meydana geldiğinin işlenmesi ve yazının önemi üzerinde durulması tarih bilincinin evrensel yönünün oluşumuna katkıda bulunur* ifadesiyle tarih bilincinin evrensel yönü vurgulanmış ve bu madde de yer alan ifadenin doğruluğu öğretmenler tarafından da kabul görmüştür. Öğretmenlerden elde edilen veriler neticesinde *kesinlikle katılıyorum* sonucu ortaya çıkmıştır. 16. Madde ($\bar{X} = 4,21$) ortalamayla “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde *Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı ve bilim arasındaki sebep-sonuç ilişkilerinin ortaya konması bilimin dayandığı tarihsel temellerin anlaşılmasında ve idrakinde önem taşır* ifadesi olup kesinlikle katılıyorum sonucunu vermiştir. 17. Madde ($\bar{X} = 4,37$) ortalamayla “Zaman İçinde Bilim” ünitesi “Tarihte Bilim” konu başlığı altında *bilime katkı sağlayan İbn-i Sina, Biruni, Ali Kuşçu gibi Türk-İslam âlimlerinin tanıtılması öğrencilerde tarih bilinci oluşmasına önemli bir katkı sağlar* ifadesi ile öğretmenlerden elde edilen veriler *kesinlikle katılıyorum* sonucunu ortaya çıkarmıştır. 18. Madde ($\bar{X} = 4,18$) ortalamayla “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde *yer alan konuların tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerinin geçmişle günümüz arasında kıyaslamasına yardımcı olur* ifadesi olup bu maddeyle tarih bilincinin sadece geçmişle ilgili olmayıp, günümüzü de kapsadığı ve geçmişi, o dönemin şartlarıyla yorumlamanın yanı sıra günümüz bakış açısıyla da değerlendirmemizi sağlaması açısından dikkat çekicidir. Öğretmenlerden elde edilen verilerle *katılıyorum* sonucu ortaya çıkmıştır. 19. Madde ($\bar{X} = 4,11$) ortalamayla “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde *yer alan konularda toprağın bir milleti millet yapma rolünü, vatan kavramının toprakla mümkün olabileceğini vurgulanması bireyin tarihsel düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunur* ifadesiyle vatan ve millet değerlerinin bireyde oluşmasına katkı sağlayan bir konu olduğu öğretmenler tarafından da kabul görmüş ve elde edilen veriler neticesinde *katılıyorum* sonucunu ortaya çıkarmıştır. 20. Madde ($\bar{X} = 4,09$) ortalamayla “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde *yer alan “ Türklerde Vakıf Kültürü “ adlı konuda vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler vererek öğrencilerde tarihsel bilincin gelişmesine katkıda bulunur* ifadesi olup, elde edilen verilerle

katılıyorum sonucu ortaya çıkmıştır. 21. Madde ($\bar{X} = 4,31$) ortalamayla “*Ekonomi ve Sosyal Hayat*“ ünitesinde yer alan “ *geçmişte ve günümüzde mesleki eğitim* “ adlı konuda *ahi teşkilatının işlenişi öğrencilerde meslek ve meslek ahlakının gelişmesini sağlar* ifadesi kesinlikle *katılıyorum* sonucunu ortaya çıkarmıştır. 22. Madde ($\bar{X} = 4,31$) ortalamayla “*Yaşayan Demokrasi*” ünitesinde *geçmişten günümüze yönetim ve demokrasi anlayışıyla ilgili verilen bilgiler öğrencinin tarihsel süreçte yaşanan değişiklikleri ve günümüzdeki yapıyı daha kolay anlamasını sağlar* ifadesi olup kesinlikle *katılıyorum* sonucunu ortaya çıkarmıştır. 23. Madde ($\bar{X} = 4,08$) ortalamayla “*Yaşayan Demokrasi*” ünitesinde yer alan *Türkiye Cumhuriyet’inde devletin yönetim yapısı, yasa ve kurum ile ilgili bilgiler bireyin ülkeyi tanımaya yardımcı olur* ifadesi olup *katılıyorum* sonucunu vermiştir. 24. Madde ($\bar{X} = 4,13$) ortalamayla “*Ülkeler Arası Köprüler*” adlı ünite de yer alan “*1.Dünya Savaşı ve Çanakkale’de Mustafa Kemal*” konusunda öğrencilere “*bağımsızlık, Milli kültür, ortak miras*” gibi kavramlar tarihsel düşüncesinin gelişmesine katkı sağlar ifadesiyle bu kavramlar vasıtasıyla tarih bilincinin gelişmesine katkıda bulunur. Öğretmenlerden elde edilen veriler neticesinde *katılıyorum* sonucu ortaya çıkmıştır. 25. Madde ($\bar{X} = 4,21$) ortalamayla *7.sınıf ders programındaki konularda yer alan Türk milletinin dünya tarihindeki önemi, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri, öğrencilerin kendilerine ve milletine güven duymasında katkıda bulunur* ifadesi olup bu da tarih bilincinin gelişmesini sağlar. Öğretmenlerden elde edilen veriler kesinlikle *katılıyorum* sonucunu vermiştir. 26. Madde ($\bar{X} = 3,89$), 27. Madde ($\bar{X} = 3,61$) ve 28. Madde ($\bar{X} = 3,89$) ortalamayla 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programı genel olarak ele alınmış ve elde edilen veriler *katılıyorum* sonucunu ortaya çıkarmıştır. 29. Madde ($\bar{X} = 3,09$) ortalamayla *Sosyal Bilgiler dersinde, tarih konularının öğretiminde, öğrencilerin tarih bilincinin gelişmesine gerekli önem verilmemektedir* ifadesi olup bu maddeye verilen cevaplar kararsızım sonucunu ortaya çıkarmıştır. 30. Madde ($\bar{X} = 4,29$) ortalamayla *Bu programda yer alan konular, farklı bakış açısıyla, daha ilginç ve olumlu bir içerikle ve daha çağdaş yöntem ve tekniklerle hem daha yararlı hem de daha zevkli hale sokulabilirdi* ifadesiyle bir öneri sunulmuş ve öğretmenlerin verdiği cevaplardan kesinlikle *katılıyorum* sonucu ortaya çıkmıştır.

4.3: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Tablo 3:

Gruplar	N	%	\bar{X}	SS	Sd	Levene		F	p
						F	p		
Kadın	49		114,02	11,57	138	1,327	,244	,156	,88
Erkek	91		113,67	13,27					

p> .05

Tablo 3’de görüldüğü gibi cinsiyet değişkenine göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buna göre, ister kadın, ister erkek olsun, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili benzer görüşlere sahip oldukları söylenebilir. Başka bir deyişle, cinsiyet değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin, bu konuya ilişkin görüşlerinde herhangi bir fark yaratmadığı ileri sürülebilir.

4.4: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Mesleki Kıdemlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 4:

Gruplar	N	%	\bar{X}	SS	VK	KT	Sd	KO	Levene		F	p
									F	p		
0-5 yıl	44		116,18	11,30	Gruplar arası	21471,116	135	198,959	1,405	0,24	1,251	0,29
6-10 yıl	32		109,94	15,43								
11-15 yıl	29		113,45	14,26	Grup içi	796,877	4	159,045	1,405	0,24	1,251	0,29
16-20 yıl	29		115,10	9,08								
20 veya üzeri yıl	6		112,17	10,83	Toplam	22266,993	139		1,405	0,24	1,251	0,29
Toplam	140		113,79	12,66								

Yukarıdaki Tablo 4 tablosunda, farklı kıdemlere sahip Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın

bulunmadığı görülmektedir. Ancak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri en yüksek tutum düzeyini ($\bar{X}=116,18$) 1-5 yıl arasında kıdeme sahip öğretmenler, en düşük tutum düzeyini ise ($\bar{X}=109,94$) 6-10 yıl arasında kıdeme sahip öğretmenler oluşturmaktadır.

4.5 : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmada Etkililiği İle İlgili Görüşlerinin, Branşlarına Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 5 :

Gruplar	N	%	\bar{X}	SS	VK	KT	Sd	KO	Levene		F	p
									F	p		
Sosyal Bilgiler	98		114,02		Gruplar arası	194,291	2		0,988	0,375	0,603	0,549
Tarih	35		112,34									
Coğrafya	7		117,86		Grup içi	22072,702	137					
Diğer	-	-	-		Toplam	22266,993	139					
Toplam												

Sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri t-testi tekniğiyle karşılaştırılmıştır. Tablo 6' da görüldüğü gibi, branş değişkenine göre öğretmenlerden elde edilen verilerin ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p < .05$). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili ortalaması (114,02) çıkmıştır. Tarih öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda elde edilen verilerin ortalaması (112,34) çıkmıştır. Coğrafya öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda elde edilen verilerin ortalaması (117,86) daha yüksek çıkmıştır. Bu durumda, Coğrafya öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilen verilerin analizi sonucu ortaya çıkan ortalama, Sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerine oranla anlamlı bir biçimde yüksek olduğu ileri sürülebilir. Bu bulgu, her ne kadar araştırmaya

katılan tüm öğretmenlerin, 7. Sınıf Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri “orta” düzeyde bulunsan bile, Coğrafya öğretmenlerinin, 7. Sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri, diğer öğretmenlerden daha açık ve net oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Coğrafya öğretmenlerinin, 7. Sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan konuların niceliğine bakarak verdikleri veya verebilecekleri yanıtlarda göz önünde bulundurulmalıdır.

4.6: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih’e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Cinsiyetlerine Göre Farklaşma Durumunu Ortaya Koyan Ki - Kare Analizi Sonuçları

Tablo 6:

Madde No	Hiçbir zaman				Bazen				Çoğu zaman				X ²	P
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek			
31a-	-	%0	-	%0	24	%17	38	%27	25	%18	53	%38	,673	,412
31b-	6	%4	14	%10	31	%22	63	%45	12	%9	14	%27	1,810	,404
31c-	18	%13	25	%18	22	%16	56	%40	9	%6	10	%7	3,750	,153
31d-	1	%0,7	4	%3	26	%19	44	%31	22	%16	43	%31	,674	,714
32a-	2	%1	2	%1	26	%19	44	%19	21	%15	45	%32	,831	,660
32b-	-	%0	-	%0	5	%4	18	%13	44	%31	73	%52	2,127	,145
32c-	5	%4	6	%4	35	%25	70	%50	9	%6	15	%11	,723	,697
32d-	12	%9	10	%7	33	%24	74	%53	4	%3	7	%5	4,517	,105
33a-	3	%2	3	%2	22	%16	45	%32	24	%17	43	%31	,751	,687
33b-	-	%0	-	%0	16	%11	33	%24	33	%24	58	%41	,183	,669
33c-	-	%0	3	%2	27	%19	50	%36	22	%16	38	%27	1,689	,430
33d-	7	%5	14	%10	37	%26	68	%49	5	%4	9	%6	2,380	,304

Tablo 6'da; sosyal bilgiler öğretmenlerine, kişisel durum ve düşüncelerine göre yöneltilen sorulara verilen cevapların, kadın ve erkek cinsiyet değişkenine göre ortaya çıkan sonuçları yer almaktadır.

31-“ Okul dışında tarih konularıyla ilgileniyor musunuz? “ maddesine öğretmenlerin verdikleri yanıtlar.

31-a) Evde ilgileniyorum, okuyorum.

Tablo 6, incelendiğinde; bu maddeye verilen cevaplarda *hiçbir zaman* seçeneği yer almazken, *bazen* diyen kadınların sayısı 24, erkeklerin ise 38'dir. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 25, erkek öğretmenlerin sayısı ise 53'tür. Bu verilere göre bazen ve çoğu zaman düzeyindeki bulguları birleştirdiğimizde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, okul dışında evde de tarihle ilgilendiklerini ve okuduklarını belirtmişlerdir.

31-b) Müzeler ve tarihi kalıntıları geziyorum.

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 6, erkeklerin 14, *bazen* diyen kadınların sayısı 31, erkeklerin ise 63'tür. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 12, erkek öğretmenlerin sayısı ise 14'tür. Bu verilere göre ortaya çıkan bulgularda, öğretmenlerin müze ve tarihi kalıntıları gezmeyi bazen tercih ettikleri yani pek de ilgilenmedikleri ortaya çıkmıştır.

31-c) Kütüphanelerde araştırma yapıyorum.

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 18, erkeklerin 25, *bazen* diyen kadınların sayısı 22, erkeklerin ise

56'dir. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 9, erkek öğretmenlerin sayısı ise 10'dur. Bu bulgulara göre, hiçbir zaman ve bazen seçenekleri göz önüne alındığında, uygulamaya katılan öğretmenlerin tarih ile ilgili kütüphanelerde araştırma yapmaya pek ilgi duymadıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

31-d) Tarih konularını işleyen kitapları satın alıyorum.

Tablo 6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 1, erkeklerin 4, *bazen* diyen kadınların sayısı 26, erkeklerin ise 44'tür. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 22, erkek öğretmenlerin sayısı ise 43'dür. Elde edilen veriler neticesinde, bazen ve çoğu zaman seçenekleri birlikte göz önüne alındığında, öğretmenlerin tarih konularını işleyen kitaplara ilgi duydukları ve satın aldıkları ortaya çıkmıştır.

32- “Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken derslerinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz? ” maddesine öğretmenlerin verdikleri yanıtlar.

32-a) Tartışma yöntemi

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 2, erkeklerin 2, *bazen* diyen kadınların sayısı 26, erkeklerin ise 44'tür. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 21, erkek öğretmenlerin sayısı ise 45'dir. Bu bulgulara göre öğretmenler Sosyal bilgiler dersinde tarih konularını işlerken tartışma yöntemini sıklıkla kullandıkları ortaya çıkmıştır.

32-b) Soru – Cevap yöntemi

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* seçeneği yer almazken, *bazen* diyen kadınların sayısı 5, erkeklerin ise 18'dir. *Çoğu*

zaman diyen kadın öğretmenlerin sayısı 44, erkek öğretmenlerin sayısı ise 73'tür. Bu verilere göre ortaya çıkan sonuç; sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konularını işlerken soru – cevap yöntemini çok sık kullandıkları ortaya çıkmıştır.

32-c) Düz anlatım yöntemi

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 5, erkeklerin 6, *bazen* diyen kadınların sayısı 35, erkeklerin ise 70'dir. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 9, erkek öğretmenlerin sayısı ise 15'dir. Bu maddeye verilen yanıtlarla elde edilen bulgular, tarih konuları işlenirken öğretmenlerin düz anlatım yöntemini ara sıra kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

32-d) Drama tekniğine dayalı canlandırma

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 12, erkeklerin 10, *bazen* diyen kadınların sayısı 33, erkeklerin ise 74'dür. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 4, erkek öğretmenlerin sayısı ise 7'dir. bu bulgulara göre, öğretmenlerin Drama tekniğine dayalı canlandırma yöntemini sürekli olmamakla beraber kullandıkları ortaya çıkmıştır.

33- Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularının işlenişinde hangi yöntem ve tekniklerin daha uygun olduğunu düşünüyorsunuz?

Bu madde 32. Soruyla benzer olup, kontrol sorusu niteliği taşımaktadır. Bu maddeye verilen yanıtlarla elde edilen bulgular aşağıda belirtilmiştir.

33-a) Tartışma yöntemi

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 3, erkeklerin 3, *bazen* diyen kadınların sayısı 22, erkeklerin ise 45'dir. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 24, erkek öğretmenlerin sayısı ise 43'tür. Bu bulgulara göre öğretmenler 32. Soruya verdikleri yanıtlarla bu soruya verdikleri yanıtlar arasında anlamsal bir farklılık yoktur.

33-b) Soru – Cevap yöntemi

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* seçeneği yer almazken, *bazen* diyen kadınların sayısı 16, erkeklerin ise 33'tür. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 33, erkek öğretmenlerin sayısı ise 58'dir. Bu verilere göre ortaya çıkan sonuç; bazen ve çoğu zaman seçeneklerini birlikte ele aldığımızda sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konularını işlerken soru – cevap yöntemini çok sık kullandıkları ortaya çıkmıştır. 32. Soruya verilen yanıtlarla arasında pek bir anlamsal farklılık yoktur.

33-c) Düz anlatım yöntemi

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 0, erkeklerin 3, *bazen* diyen kadınların sayısı 27, erkeklerin ise 50'dir. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 22, erkek öğretmenlerin sayısı ise 38'dir. Bu maddeye verilen yanıtlarla elde edilen bulgular, tarih konuları işlenirken öğretmenlerin düz anlatım yöntemini ara sıra kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. 32.soruyla kıyaslandığında bu maddeye verilen yanıtlarda çoğu zaman seçeneği daha fazla işaretlenmiştir.

33-d) Drama tekniğine dayalı canlandırma

Tablo-6 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *hiçbir zaman* diyen kadınların sayısı 7, erkeklerin 14, *bazen* diyen kadınların sayısı 37, erkeklerin ise 68'dir. *Çoğu zaman* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 5, erkek öğretmenlerin sayısı ise 9'dur. Bu bulgulara göre, öğretmenlerin Drama tekniğine dayalı canlandırma yöntemini sürekli olmamakla beraber kullandıkları ortaya çıkmıştır. 32. Soruya verilen yanıtlarla da arasında anlamsal bir farklılık yoktur.

4.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişki

Tablo 7:

Madde No	Hayır		Fikrim yok		Evet		X ²	p
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek		
34a-	-	5	1	-	48	86	4,589	,101
34b-	44	75	-	2	5	14	1,911	,385
34c-	-	2	-	2	49	87	2,217	,330

34- "Sizce Tarih Nedir?" maddesine öğretmenlerin verdikleri yanıtlar.

34-a) Tarih insanların geçmiş zamandaki yaşayışlarını yer ve zaman göstererek, ve belgelere dayanarak anlatan bir bilimdir.

Tablo-7 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *Hayır* diyen kadınların sayısı 0, erkeklerin 5, *Fikrim yok* diyen kadınların sayısı 1, erkeklerin ise 0'dir. *Evet* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 48, erkek öğretmenlerin sayısı ise 86'dır.

34-b) Tarih, yalnızca geçmişle ilgilenen ve geçmişi aydınlatan bir bilimdir.

Tablo-7 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *Hayır* diyen kadınların sayısı 44, erkeklerin 75, *Fikrim yok* diyen kadınların sayısı 0, erkeklerin ise 2'dir. *Evet* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 5, erkek öğretmenlerin sayısı ise 14'dir.

34-c) Tarih bugünkü yaşayışımıza ve geleceğimize doğrudan etki eden bir bilimdir.

Tablo-7 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *Hayır* diyen kadınların sayısı 0, erkeklerin 2, *Fikrim yok* diyen kadınların sayısı 0, erkeklerin ise 2'dir. *Evet* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 49, erkek öğretmenlerin sayısı ise 87'dir.

34-a ve 34-c maddelerine verilen yanıtlar incelendiğinde *Tarih insanların geçmiş zamandaki yaşayışlarını yer ve zaman göstererek ve belgelere dayanarak anlatan bir bilimdir* ve *Tarih bugünkü yaşayışımıza ve geleceğimize doğrudan etki eden bir bilimdir* diyen öğretmenler bir hayli fazladır. Bu bulgular neticesinde sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerin tarih ile ilgili düşünceleri, taşıdıkları tarih bilinci anlamamız açısından bizlere sunulan önemli ipuçlarıdır. Çünkü tarih bilincine sahip bireyler, tarihin sadece geçmişle ilgili olmadığını, bugüne ve geleceğe etki eden önemli bir bilim olduğunu kavramışlardır.

Tarih, yalnızca geçmişle ilgilenen ve geçmişi aydınlatan bir bilimdir maddesine *hayır* diyen öğretmenler yine aynı oranda olup, tarih ile ilgili düşüncelerinin tarih bilincine uygunluğu açısından yine son derece önemlidir.

4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 7..sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan tarih konuları hakkındaki düşüncelerini Ortaya Koyan Ki – Kare Sonuçları

Tablo 8:

Madde No	Katılmıyorum		Fikrim Yok		Katılıyorum		X ²	p
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek		
35a-	18	35	-	4	31	52	2,380	,304
35b-	32	52	-	6	17	33	3,606	,165
35c-	27	52	1	10	21	29	4,346	,114
35d-	18	38	2	4	29	49	,371	,831

35- 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan tarih konuları hakkındaki düşünceleriniz nedir

35-a) Tarih konuları yüzeysel işlenmiş olup, yetersizdir.

Tablo-8 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *Katılmıyorum* diyen kadınların sayısı 18, erkeklerin 35, *Fikrim yok* diyen kadınların sayısı 0, erkeklerin ise 4'tür. *Katılıyorum* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 31, erkek öğretmenlerin sayısı ise 52'dir. Elde edilen veriler neticesinde ortaya çıkan bulgular sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin %60'ı (83), Tarih konularının yüzeysel işlenmiş olup, yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. % 37 (53) lik bir kısım öğretmen ise bu görüşe katılmamıştır. Bu maddeye *katılıyorum* yanıtını veren öğretmenler çoğunlukta olmasına rağmen, *katılmıyorum* yanıtını veren öğretmenlerin de göz ardı edilemeyecek bir oranda olduğunu görüyoruz. Bu farklılaşmanın nedeni olarak, öğretmenlerin tarihe bakışları, ilgileri ve yaklaşımları olarak görebiliriz.

35-b) Tarih konuları yeterlidir ve öğrenci seviyesine uygun şekilde yazılmıştır.

Tablo-8 incelendiğinde; 35-a sorusunun adeta bir kontrol sorusu olarak ortaya konulan bu maddeye verilen yanıtlarda, *Katılmıyorum* diyen kadınların sayısı 32, erkeklerin 52, *Fikrim yok* diyen kadınların sayısı 0, erkeklerin ise 56'dır. *Katılıyorum*

diyen kadın öğretmenlerin sayısı 17, erkek öğretmenlerin sayısı ise 33'dir. Elde edilen veriler neticesinde ortaya çıkan bulgular sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin %36'ı (50), Tarih konuları yeterlidir ve öğrenci seviyesine uygun şekilde yazılmıştır şeklinde ifade etmişlerdir. % 60 (84) lük bir kısım öğretmen ise bu görüşe katılmamıştır.

Bu iki maddeye verilen yanıtlar neticesinde 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih konularının öğretmenler tarafından hem yetersiz hem de öğrenci seviyesine uygun olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, bireyde oluşması hedeflenen tarih bilincini doğrudan etkilemiş olacaktır.

35-c) Kitap görsel açıdan karmaşık ve resimlerin konuyla ilişkisi zayıftır.

Tablo-8 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *Katılmıyorum* diyen kadınların sayısı 27, erkeklerin 52, *Fikrim yok* diyen kadınların sayısı 1, erkeklerin ise 10'dur. *Katılıyorum* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 21, erkek öğretmenlerin sayısı ise 29'dur. Bu madde ile aynı zamanda ders kitabını da incelemiş bulunuyoruz. 7. Sınıf sosyal bilgiler kitabının görsel açıdan karmaşık olduğuna katılmıyorum diyen öğretmenler daha fazladır. Öğretmenlerin çoğuna göre resimlerin konuyla ilişkisi de zayıf değildir. Ancak bu maddeye *katılıyorum* diyen öğretmenlerin sayısının az olmasına rağmen azımsanacak düzeyde de değildir.

35-d) Kitap içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun hazırlanmamıştır.

Tablo-8 incelendiğinde; bu maddeye verilen yanıtlarda, *Katılmıyorum* diyen kadınların sayısı 18, erkeklerin 38, *Fikrim yok* diyen kadınların sayısı 2, erkeklerin ise 4'dür. *Katılıyorum* diyen kadın öğretmenlerin sayısı 29, erkek öğretmenlerin sayısı ise 49'dur.

31 – 35 arası maddelere verilen yanıtlarda cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.9: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Kıdemlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Betimsel Veriler

31-Okul dışında tarih konularıyla ilgileniyor musunuz?

31-a) Evde ilgileniyorum, okuyorum

Tablo 9:

Kıdem	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
1-5 Yıl	—	27	17	44
6-10 Yıl	—	12	20	32
11-15 Yıl	—	11	18	29
16-20 Yıl	—	9	20	29
21 ve üzeri	—	3	3	6
Toplam	—	62	78	140

Bu maddeye verilen yanıtlar ile öğretmenlerin kıdem değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ancak görev süreleri 16-20 yıl arası olan öğretmenlerin oranları dikkate alındığında çoğu zaman evde tarihle ilgilenip, okudukları ortaya çıkmıştır.

31-b) Müzeler ve tarihi kalıntıları geziyorum.

Tablo 10:

Kıdem	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
1-5 Yıl	9	32	3	44
6-10 Yıl	5	20	7	32
11-15 Yıl	3	18	8	29
16-20 Yıl	3	20	6	29
21 ve üzeri	—	4	2	6
Toplam	20	94	26	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Müzeler ve tarihi kalıntıları geziyorum* maddesine verdikleri yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmektedir. Farklı kıdemlere sahip olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar ağırlıklı olarak *bazen* seçeneğinde toplanmıştır.

31-c) Kütüphanelerde araştırma yapıyorum.

Tablo 11:

Kıdem	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
1-5 Yıl	7	31	6	44
6-10 Yıl	9	16	7	32
11-15 Yıl	11	15	3	29
16-20 Yıl	15	12	2	29
21 ve üzeri	1	4	1	6
Toplam	43	78	19	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Kütüphanelerde araştırma yapıyorum* maddesine verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. 1-5 yıl, 6-10 yıl, 21 ve üzeri hizmet yılı olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar ağırlıklı olarak *bazen* seçeneğinde toplanmışken, 11-15 yıl arası hizmetleri olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar *hiçbir zaman* ve *bazen* seçenekleri arasında dengeli dağılmıştır. Kıdemleri 16 – 20 yıl olan öğretmenlerin ise bu maddeye verdikleri yanıtlar *hiçbir zaman* (15) seçeneğinde daha fazla iken, *bazen* diyenler ise 12'dir.

31-d) Tarih konularını işleyen kitapları satın alıyorum.

Tablo 12:

Kıdem	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
1-5 Yıl	4	25	15	44
6-10 Yıl	1	15	16	32
11-15 Yıl	--	11	18	29
16-20 Yıl	--	16	13	29
21 ve üzeri	--	3	3	6
Toplam	5	70	65	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Tarih konularını işleyen kitapları satın alıyorum* maddesine verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen ve çoğu zaman* seçeneklerinde toplanmıştır. 1-5 yıl hizmet yılı olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar ağırlıklı olarak *bazen* seçeneğinde (25) toplanmışken, bu seçeneği çoğu zaman seçeneği (15) takip etmiştir. 6-10 yıl ve 11-15 yıl arası hizmetleri olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar *bazen ve çoğu zaman* seçenekleri arasında dengeli dağılmıştır. Kıdemleri 16 – 20 yıl olan öğretmenlerin ise bu maddeye verdikleri yanıtlar *bazen* (16) seçeneğinde daha fazla iken, *çoğu zaman* diyenler ise 13'dür.

32 - Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken derslerinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyoruz?

32-a) Tartışma yöntemi

Tablo 13:

Kıdem	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
1-5 Yıl	1	23	20	44
6-10 Yıl	3	10	19	32
11-15 Yıl	—	16	13	29
16-20 Yıl	—	19	10	29
21 ve üzeri	—	2	4	6
Toplam	4	70	66	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken dersinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz* sorusuna, *tartışma yöntemi* diyen ve bunun kullanma sıklıkları, bu maddeye verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen ve çoğu zaman* seçeneklerinde toplanmıştır. 1-5 yıl hizmet yılı olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar ağırlıklı olarak *bazen* seçeneğinde (23) toplanmışken, bu seçeneği çoğu zaman seçeneği (20) takip etmiştir. 6-10 yıl arası hizmetleri olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda *bazen* seçeneği 10, *çoğu zaman* seçeneği ise 19'dur. Kıdemleri 11-15 yıl ve 16 – 20 yıl olan

öğretmenlerin ise bu maddeye verdikleri yanıtlar *bazen* (16-19) seçeneğinde daha fazla iken, *çoğu zaman* diyenler ise 13'dür. Bu verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tartışma yöntemini kullanmaları ile ilgili verdikleri yanıtlar kıdemlerine göre farklılık göstermektedir.

32-b) Soru – Cevap yöntemi

Tablo 14:

Kıdem	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
1-5 Yıl	—	9	35	44
6-10 Yıl	—	4	28	32
11-15 Yıl	—	6	23	29
16-20 Yıl	—	2	27	29
21 ve üzeri	—	2	4	6
Toplam	—	23	117	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken dersinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz sorusuna, soru - cevap yöntemi* diyen ve bunun kullanma sıklıkları ile bu maddeye verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *çoğu zaman* seçeneğinde toplanmıştır.

32-c) Düz anlatım yöntemi

Tablo 15:

Kıdem	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
1-5 Yıl	3	33	8	44
6-10 Yıl	2	23	7	32
11-15 Yıl	5	19	5	29
16-20 Yıl	1	24	4	29
21 ve üzeri	0	6	--	6
Toplam	11	105	24	140

Bu maddeye verilen yanıtlar ile öğretmenlerin kıdem değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *Bazen* seçeneğinde toplanmıştır. Yani düz

anlatım yöntemini kullanan sosyal bilgiler öğretmenleri, bu yöntemi bazen tercih ederken, kıdemler arası bir farklılıkta yoktur.

32-d) Drama tekniğine dayalı canlandırma

Tablo 16:

Kıdem	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
1-5 Yıl	13	31	--	44
6-10 Yıl	7	22	3	32
11-15 Yıl	--	26	3	29
16-20 Yıl	2	25	2	29
21 ve üzeri	--	3	3	6
Toplam	22	107	11	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken dersinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz sorusuna, drama tekniğine dayalı canlandırma maddesine* verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen* seçeneğinde toplanmıştır. 1-5 yıl hizmet yılı olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar ağırlıklı olarak *bazen* seçeneğinde (31) toplanmışken, bu seçeneği *hiçbir zaman* seçeneği (13) takip etmiştir. 6-10 yıl arası hizmetleri olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda hiçbir zaman seçeneğini işaretleyenler 7, *bazen* seçeneği 22, *çoğu zaman* seçeneği ise 3'dür. Kıdemleri 11-15 yıl olan öğretmenlerin bu maddeye verdikleri yanıtlarda hiçbir zaman seçeneği yer almazken, *bazen* seçeneği 26, *çoğu zaman* ise 3'dür. 16-20 yıl kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda *hiçbir zaman* ve *çoğu zaman* seçenekleri 2, *bazen* çeneği ise 25'dir. 21 ve üzeri yıl kıdemli öğretmenlerden 3 tanesi *bazen* derken, 3 tanesi de *çoğu zaman* demiştir.

33 - Sizce tarih nedir ?

33-a) Tarih insanların geçmiş zamandaki yaşayışlarını yer ve zaman göstererek, ve belgelere dayanarak anlatan bir bilimdir.

Tablo 17:

Kıdem	Hayır	Fikrim Yok	Evet	Toplam
1-5 Yıl	1	—	43	44
6-10 Yıl	2	1	29	32
11-15 Yıl	—	—	29	29
16-20 Yıl	2	—	27	29
21 ve üzeri	—	—	6	6
Toplam	5	1	134	140

Tablo -17 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Sizce tarih nedir* sorusunun *Tarih insanların geçmiş zamandaki yaşayışlarını yer ve zaman göstererek ve belgelere dayanarak anlatan bir bilimdir* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin kıdemleri de göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *evet* seçeneğinde toplanmıştır.

33-b) Tarih yalnızca geçmişle ilgilenen ve geçmişi aydınlatan bir bilimdir.

Tablo 18:

Kıdem	Hayır	Fikrim Yok	Evet	Toplam
1-5 Yıl	37	—	7	44
6-10 Yıl	26	1	5	32
11-15 Yıl	28	—	1	29
16-20 Yıl	25	—	4	29
21 ve üzeri	3	1	2	6
Toplam	119	1	19	140

Tablo -18 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Sizce tarih nedir* sorusunun *Tarih yalnızca geçmişle ilgilenen ve geçmişi aydınlatan bir bilimdir* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin kıdemleri de göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *hayır* seçeneğinde toplanmıştır.

33-c) Tarih bugünkü yaşayışımıza ve geleceğimize doğrudan etki eden bir bilimdir.

Tablo 19:

Kıdem	Hayır	Fikrim Yok	Evet	Toplam
1-5 Yıl	—	—	44	44
6-10 Yıl	1	2	29	32
11-15 Yıl	—	—	29	29
16-20 Yıl	1	—	28	29
21 ve üzeri	—	—	6	6
Toplam	2	2	136	140

Tablo -19 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Sizce tarih nedir* sorusunun *Tarih bugünkü yaşayışımıza ve geleceğimize doğrudan etki eden bir bilimdir* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin kıdemleri de göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *evet* seçeneğinde toplanmıştır.

34 - 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan tarih konuları hakkındaki düşünceleriniz.

34-a) Tarih konuları yüzeysel işlenmiş olup, yetersizdir.

Tablo 20:

Kıdem	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
1-5 Yıl	24	2	18	44
6-10 Yıl	9	1	22	32
11-15 Yıl	9	1	19	29
16-20 Yıl	9	—	20	29
21 ve üzeri	2	—	4	6
Toplam	53	4	83	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Tarih konuları yüzeysel işlenmiş olup, yetersizdir* maddesine verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. Yanıtlar çoğunlukla *katılıyorum* ve *katılmıyorum* seçeneklerinde toplanmıştır. 1-5 yıl kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda *katılmıyorum* 24, *fikrim yok* 2, *katılıyorum* 18'dir. 6- 10 yıl kıdemli öğretmenlerden *katılmıyorum* diyen 9, *fikrim yok* diyen 1, *katılıyorum* 22'dir. 11-15 yıl arası öğretmenlerden *katılmıyorum* diyen 9, *fikrim yok* diyen 1, *katılıyorum* 19'dur. 16- 20 yıl kıdemleri olan öğretmenlerden *katılmıyorum* diyen 9, *fikrim yok* diyen 0,

katılıyorum 20'dir. 21 ve üzeri hizmetleri olan öğretmenlerden ise *katılmıyorum* diyen 2, *fikrim yok* diyen 0, *katılıyorum* 4'dür.

34-b) Tarih konuları yeterlidir ve öğrenci seviyesine uygun şekilde yazılmıştır.

Tablo 21:

Kıdem	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
1-5 Yıl	19	5	20	44
6-10 Yıl	19	—	13	32
11-15 Yıl	22	1	6	29
16-20 Yıl	20	—	9	29
21 ve üzeri	4	—	2	6
Toplam	84	6	50	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Tarih konuları yeterlidir ve öğrenci seviyesine uygun şekilde yazılmıştır* maddesine verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. Yanıtlar çoğunlukla *katılıyorum* ve *katılmıyorum* seçeneklerinde toplanmıştır. 1-5 yıl arası kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlar *katılıyorum* seçeneğinde fazla iken, diğer kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlar *katılmıyorum* seçeneğinde toplanmıştır.

34-c) Kitap görsel açıdan karmaşık ve resimlerin konuyla ilişkisi zayıftır.

Tablo 22:

Kıdem	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
1-5 Yıl	26	7	11	44
6-10 Yıl	19	2	11	32
11-15 Yıl	18	1	10	29
16-20 Yıl	16	1	12	29
21 ve üzeri	—	—	6	6
Toplam	79	11	50	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Kitap görsel açıdan karmaşık ve resimlerin konuyla ilişkisi zayıftır* maddesine verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *katılmıyorum* seçeneğinde toplanmıştır.

34-d) Kitap içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun hazırlanmamıştır.

Tablo 23:

Kıdem	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
1-5 Yıl	23	3	18	44
6-10 Yıl	10	1	21	32
11-15 Yıl	11	1	17	29
16-20 Yıl	10	1	18	29
21 ve üzeri	2	—	4	6
Toplam	56	6	78	140

Yukarıdaki tabloda farklı kıdemlere sahip öğretmenlerin, *Kitap içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun hazırlanmamıştır* maddesine verdikleri yanıtlarda bazı kıdemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. Yanıtlar çoğunlukla *katılmıyorum* ve *katılıyorum* seçeneklerine dengeli dağılmıştır. 1-5 yıl kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda *katılmıyorum* 23, *fikrim yok* 3, *katılıyorum* 18'dir. 6-10 yıl kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan *katılmıyorum* 10, *fikrim yok* 1, *katılıyorum* 21'dir. 11-15 yıl kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan *katılmıyorum* 11, *fikrim yok* 1, *katılıyorum* 17'dir. 16-20 yıl kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan *katılmıyorum* 10, *fikrim yok* 1, *katılıyorum* 18'dir. 21 ve üzeri yıl kıdemli öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan *katılmıyorum* 2, *fikrim yok* 0, *katılıyorum* 4'dür.

4.10: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Branşlarına Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

31. - Okul dışında tarih konularıyla ilgileniyor musunuz ?

31-a) Evde ilgileniyorum, okuyorum.

Tablo 24:

Branş	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
Sosyal Bilgiler	—	46	52	98
Tarih	—	14	21	35
Coğrafya	—	2	4	6
Diğer	—	—	1	1
Toplam	—	62	78	140

Tablo -24 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Okul dışında tarih konularıyla ilgileniyor musunuz* sorusunun *Evde ilgileniyorum, okuyorum* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin branşları da göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *çoğu zaman* seçeneğinde toplanmıştır.

31-b) Müzeler ve tarihi kalıntıları geziyorum

Tablo -25

Branş	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
Sosyal Bilgiler	18	62	18	98
Tarih	1	26	8	35
Coğrafya	1	5	—	6
Diğer	—	1	—	1
Toplam	20	94	26	140

Tablo -25 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Okul dışında tarih konularıyla ilgileniyor musunuz* sorusunun *Müzeler ve tarihi kalıntıları geziyorum* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin branşları da göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen* seçeneğinde toplanmıştır.

31-c) Kütüphanelerde araştırma yapıyorum.

Tablo 26:

Branş	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
Sosyal Bilgiler	28	54	16	98
Tarih	10	22	3	35
Coğrafya	4	2	—	6
Diğer	1	—	—	1
Toplam	43	78	19	140

Tablo 26 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Okul dışında tarih konularıyla ilgileniyor musunuz* sorusunun *Kütüphanelerde araştırma yapıyorum* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin branşları da göz önüne

alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen* seçeneğinde toplanmıştır.

31-d) Tarih konularını işleyen kitapları satın alıyorum.

Tablo 27:

Branş	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
Sosyal Bilgiler	5	49	44	98
Tarih	—	16	19	35
Coğrafya	—	5	1	6
Diğer	—	—	1	1
Toplam	5	70	65	140

Tablo -27 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Okul dışında tarih konularıyla ilgileniyor musunuz* sorusunun *Tarih konularını işleyen kitapları satın alıyorum* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin branşları göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen* ve *çoğu zaman* seçeneklerinde toplanmıştır.

32- Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken derslerinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz?

32-a) Tartışma yöntemi

Tablo 28:

Branş	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
Sosyal Bilgiler	4	48	46	98
Tarih	—	20	15	35
Coğrafya	—	2	4	6
Diğer	—	—	1	1
Toplam	4	70	66	140

Yukarıdaki tabloda farklı branşlara sahip öğretmenlerin, *Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken dersinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz* sorusuna, *tartışma yöntemi* diyen ve bunun kullanma sıklıkları, bu maddeye verdikleri

yanıtlarda bazı branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen ve çoğu zaman* seçeneklerinde toplanmıştır.

32 –b) Soru – Cevap yöntemi

Tablo 29:

Branş	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
Sosyal Bilgiler	—	15	83	98
Tarih	—	7	28	35
Coğrafya	—	—	6	6
Diğer	—	1	—	1
Toplam	—	23	117	140

Yukarıdaki tabloda farklı branşlara sahip öğretmenlerin, *Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken dersinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz sorusuna, soru - cevap yöntemi* diyen ve bunun kullanma sıklıkları, bu maddeye verdikleri yanıtlarda bazı branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen ve çoğu zaman* seçeneklerinde toplanmıştır.

32 – c) Düz anlatım yöntemi

Tablo 30:

Branş	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
Sosyal Bilgiler	7	69	22	98
Tarih	3	30	2	35
Coğrafya	1	6	—	6
Diğer	—	—	—	1
Toplam	11	105	24	140

Yukarıdaki tabloda farklı branşlara sahip öğretmenlerin, *Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken dersinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz sorusuna, düz anlatım yöntemi* diyen ve bunun kullanma sıklıkları, bu maddeye verdikleri yanıtlarda bazı branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen* seçeneğinde toplanmıştır.

32 – d) Drama tekniğine dayalı canlandırma

Tablo 31:

Branş	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Toplam
Sosyal Bilgiler	15	76	7	98
Tarih	4	27	4	35
Coğrafya	3	4	—	6
Diğer	—	—	—	1
Toplam	22	107	11	140

Yukarıdaki tabloda farklı branşlara sahip öğretmenlerin, *Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken dersinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz* sorusuna, *drama tekniğine dayalı canlandırma yöntemi* diyen ve bunun kullanma sıklıkları, bu maddeye verdikleri yanıtlarda bazı branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *bazen* seçeneğinde toplanmıştır.

33 - Sizce tarih nedir ?

33- a) Tarih insanların geçmiş zamandaki yaşayışlarını yer ve zaman göstererek, ve belgelere dayanarak anlatan bir bilimdir.

Tablo 32:

Branş	Hayır	Fikrim Yok	Evet	Toplam
Sosyal Bilgiler	3	—	95	44
Tarih	2	1	32	32
Coğrafya	—	—	7	29
Diğer	—	—	—	29
Toplam	5	1	134	140

Tablo -32 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Sizce tarih nedir* sorusunun *Tarih insanların geçmiş zamandaki yaşayışlarını yer ve zaman göstererek ve belgelere dayanarak anlatan bir bilimdir* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin branşları da göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *evet* seçeneğinde toplanmıştır.

33-b) Tarih yalnızca geçmişle ilgilenen ve geçmişi aydınlatan bir bilimdir

Tablo 33:

Branş	Hayır	Fikrim Yok	Evet	Toplam
Sosyal Bilgiler	82	2	14	44
Tarih	31	—	4	32
Coğrafya	6	—	1	29
Diğer	—	—	—	29
Toplam	119	2	19	140

Tablo -33 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Sizce tarih nedir* sorusunun *Tarih yalnızca geçmişle ilgilenen ve geçmişi aydınlatan bir bilimdir* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin branşları da göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *hayır* seçeneğinde toplanmıştır.

33-c) Tarih bugünkü yaşayışımıza ve geleceğimize doğrudan etki eden bir bilimdir.

Tablo 34:

Branş	Hayır	Fikrim Yok	Evet	Toplam
Sosyal Bilgiler	1	2	95	44
Tarih	—	—	35	32
Coğrafya	1	—	6	29
Diğer	—	—	—	29
Toplam	2	2	136	140

Tablo -34 incelendiğinde, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Sizce tarih nedir* sorusunun *Tarih bugünkü yaşayışımıza ve geleceğimize doğrudan etki eden bir bilimdir* maddesini yanıtlayan öğretmenlerin branşları da göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yanıtlar çoğunlukla *evet* seçeneğinde toplanmıştır.

34 - 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan tarih konuları hakkındaki düşünceleriniz.

34-a) Tarih konuları yüzeysel işlenmiş olup, yetersizdir

Tablo 35:

Branş	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
Sosyal Bilgiler	43	4	51	44
Tarih	7	—	28	32
Coğrafya	3	—	4	29
Diğer	—	—	—	29
Toplam	53	4	83	140

Yukarıdaki tabloda farklı branşlara sahip öğretmenlerin, *Tarih konuları yüzeysel işlenmiş olup, yetersizdir* maddesine verdikleri yanıtlarda bazı branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. Yanıtlar çoğunlukla *katılıyorum* ve *katılmıyorum* seçeneklerinde toplanmıştır. Branşı sosyal bilgiler olan öğretmenlerin bu maddeye verdikleri yanıtlarda *katılıyorum*(51) ve *katılmıyorum*(43) seçeneklerine adeta dengeli dağılmıştır diyebiliriz. Branşı tarih olan öğretmenlerin bu maddeye verdikleri yanıtlarda *katılıyorum* seçeneğine (28) bir yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Bu branşta *Katılmıyorum* diyen öğretmenlerin sayısı ise 7'dir. Branşı Tarih olan öğretmenlerin tarih konularını yüzeysel işlenmiş ve yetersiz olarak görmelerinin sebebi mezun oldukları bölümle alakalı olduğunu söyleyebiliriz. Coğrafya branşından olan öğretmenlerin de bu maddeye verdikleri yanıtlarda *katılıyorum*(4) ve *katılmıyorum*(3) seçeneklerine adeta dengeli dağılmıştır.

34-b) Tarih konuları yeterlidir ve öğrenci seviyesine uygun şekilde yazılmıştır.

Tablo 36:

Branş	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
Sosyal Bilgiler	53	6	39	44
Tarih	26	—	9	32
Coğrafya	5	—	2	29
Diğer	—	—	—	29
Toplam	84	6	50	140

Yukarıdaki tabloda farklı branşlara sahip öğretmenlerin, *Tarih konuları yeterlidir ve öğrenci seviyesine uygun şekilde yazılmıştır* maddesine verdikleri yanıtlarda branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir.

Yanıtlar çoğunlukla *katılıyorum* ve *katılmıyorum* seçeneklerinde toplanmıştır. Ama branşı ne olursa olsun bu maddeyi yanıtlayan öğretmenlerin, tarih konularının yeterli olmadığını ve öğrenci seviyesine uygun hazırlanmadığını ifade etmişlerdir

34-c) Kitap görsel açıdan karmaşık ve resimlerin konuyla ilişkisi zayıftır.

Tablo 37:

Branş	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
Sosyal Bilgiler	58	9	31	44
Tarih	19	2	14	32
Coğrafya	2	—	5	29
Diğer	—	—	—	29
Toplam	79	11	50	140

Yukarıdaki tabloda farklı branşlara sahip öğretmenlerin, *Kitap görsel açıdan karmaşık ve resimlerin konuyla ilişkisi zayıftır* maddesine verdikleri yanıtlarda branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *katılıyorum* ve *katılmıyorum* seçeneklerinde toplanmıştır. Ama branşı ne olursa olsun bu maddeyi yanıtlayan öğretmenlerin, , *Kitap görsel açıdan karmaşık ve resimlerin konuyla ilişkisi zayıf olmadığını* ifade etmişlerdir.

34-d) Kitap içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun hazırlanmamıştır.

Tablo 38:

Branş	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
Sosyal Bilgiler	45	4	49	44
Tarih	9	2	24	32
Coğrafya	2	—	5	29
Diğer	—	—	—	29
Toplam	56	6	78	140

Yukarıdaki tabloda farklı branşlara sahip öğretmenlerin, *Kitap içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun hazırlanmamıştır* maddesine verdikleri yanıtlarda bazı branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Yanıtlar çoğunlukla *katılıyorum* ve *katılmıyorum* seçeneklerinde

toplanmıştır. Branşı sosyal bilgiler olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar *katılıyorum* (45) ve *katılmıyorum* (49) seçeneklerinde dengeli dağılmıştır. Branşı tarih olan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar ise ders kitabının içerik bakımından yetersiz ve uygun olmadığı (katılıyorum 49, katılmıyorum 9) ifade edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Bu çalışmada öncelikle Sosyal bilgilerin ne olduğu ve önemi üzerinde durulmuş, araştırma alanı olan 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ve bu programda yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği öğretmen görüşleri doğrultusunda ve ilgili literatür ışığında ele alınmıştır. Yapılan araştırmada ayrıca tarih ve tarih bilincinin ne olduğu ve sosyal bilgilerle olan ilişkisi de incelenmiştir. Bu bölümde elde edilen bulgular sonucunda ulaşılan sonuçlar, tartışma ve öneriler sunulmuştur. Araştırmada bulgular, 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiğini program içeriğinden yararlanarak oluşturulan sorularla öğretmenlerden elde edilen veriler, bu çalışma neticesinde ortaya konuldu. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ile ilgili düşünceleri ve tarih konularının işlenişinde kullanılan yöntem ve teknikler ile ilgili öğretmenlere yöneltilen sorular sonucunda da ortaya çıkan bulgular izah edilmiştir.

7.sınıf Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiğini ölçmek için oluşturulan ve Tablo: 2 de betimsel olarak ortaya konan maddelerin öğretmenlerden elde edilen verilerine göre ortalaması ($\bar{X} = 3.92$)'dir. Bu sonuç ile 7.sınıf Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkili olduğu Sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. 30 maddeye bakıldığında; 11 maddeye *kesinlikle katılıyorum*, 13 maddeye *katılıyorum*, 4 maddeye *katılmıyorum*, 2 maddeye *kararsızım* yanıtı verildiği görülmektedir. Öğretmenlerin verdiği yanıtta en yüksek ortalama ile 7. Maddedeki, "*Türk Tarihinde Yolculuk*" ünitesinde, *Fatih'in ve Kanuni'nin fetihlerinin, Barbaros, Piri Reis, Sokullu gibi önemli devlet adamlarının tanıtılması tarih bilinci oluşturmada etkilidir*, ifadesi olup ($\bar{X} = 4,47$) ortalamayla *kesinlikle katılıyorum* sonucunu vermiştir. Bu maddenin en yüksek ortalamayı alması, öğrencilerin tarihi şahsiyetlerle yakınlık kurması ve kendisine heyecan verenlerle özdeşleşmeye çalışması bireyin kişiliğinde önemli katkılar sağlayacağı, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından da desteklenmiş oluyordu. Bu maddeyi "*Türk Tarihinde Yolculuk*" ünitesinde *Toplumsal Hoşgörü ve*

Etkileşim konusunda azınlıklara ve farklı din mensuplarına Osmanlı Devletince gösterilen hoşgörü ve toleransın örneklenmesi Sosyal Bilgiler öğretiminin hedefleri ile tutarlıdır, maddesi ($\bar{X}=4,46$) izlemektedir. Bu maddenin ikinci yüksek ortalamayı alması; Osmanlı döneminde diğer etnik unsurlara gösterilen hoşgörü ve toleransın, sosyal bilgiler hedefleri açısından son derece iyi bir örnek oluşturmasından kaynaklandığı kanaatindeyim. Sosyal bilgiler öğretiminin evrensel amaçları kapsamında yer alan, sosyal katılıma ilişkin amaçlar kısmındaki; “farklı inanç ve kültürlere ve ihtiyaçlara, duygulara, sorunlara, başkalarının hedeflerine, birey ve grupların sorumluluklarına, hak ve özgürlüklerin çiğnenmesine karşı sorumluluk gösterme; basmakalıp düşünceleri, ön yargıları ve bağnazlığı ortadan kaldırmanın gerekliliğine karşı hassas olma” maddesine iyi bir örnek teşkil etmektedir(Öztürk, 2009: 10). Bu da sosyal bilgiler öğretiminin hedeflerine ulaşılmasında kolaylık sağlayacaktır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, 7. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşlerinin; cinsiyet ve kıdemlerine göre aralarında anlamsal bir farklılık olmadığı görülmektedir. Fakat öğretmenlerin, programın tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri, branşlar arasında anlamsal bir farklılığı ortaya çıkarmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 7. Sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili ortalaması ($\bar{X}:114,02$) çıkmıştır. Tarih öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda elde edilen verilerin ortalaması ($\bar{X}:112,34$) çıkmıştır. Coğrafya öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda elde edilen verilerin ortalaması ($\bar{X}:117,86$) daha yüksek çıkmıştır. Bu durumda, Coğrafya öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilen verilerin analizi sonucu ortaya çıkan ortalama, Sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerine oranla anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, her ne kadar araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin, 7. Sınıf Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmada etkililiği ile ilgili görüşleri “orta” düzeyde bulunsa bile, branşı coğrafya olan öğretmenlerden elde edilen veriler, programın tarih bilinci oluşturmada diğer öğretmenlere kıyasla daha etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Branşı coğrafya olan öğretmenlerden sonra en yüksek değeri sosyal bilgiler mezunu öğretmenler izlemektedir. Diğer branşlara kıyasla en düşük değeri alan bölüm ise tarihtir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih'e İlgileri ve Kullandıkları Yöntem ve Teknikler İle Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan sonuçlara göre öğretmenlere yöneltilen 31 – 35 arası sorular arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yine bu sorular kıdem ve branş değişkenine göre incelendiğinde aralarında anlamsal bir farklılık bulunmamıştır.

5.2. ÖNERİLER

Toplumun sağlıklı adımlar atabilmesi ve her bireyi mutlu kılacak kuralların uygulanabilmesinde eğitimin rolü büyüktür. Eğitim, toplumların bilinçlenmesinde önemli bir unsur olarak görülmüş ve özellikle tarih eğitimi bu konuda öncü bir rol oynamıştır (Şengül, 2007: 67) Atatürk, “Tarih bir milletin nelere müsait olduğunu ve neler başarmaya muktedir bulunduğunu gösteren en doğru bir kılavuzdur” sözüyle tarihin, bireylerin dolayısıyla toplumların bilinçlenmesindeki rolü ortaya koyuyor. Bu nedenle çevresiyle birlikte yaşamak durumunda olan insanın, sağlıklı bir hayat veya düşünce tarzına sahip olabilmesi için önce kendini sonra mensubu olduğu toplumu tanıması gerekir.

Geçmiş yorumlamak da geleceği biçimlendirmek de, ancak tarih bilinciyle olanaklıdır. Tarih bilinci, insanın hem geçmişi yorumlamasında, hem de geleceği kurmasında, ona yön vermesinde rol oynamaktadır. Tarihi, kendi değerleri, amaçları ve eylemleriyle kurduğunun bilincine varan insan, geleceği de kendi idealleri ve beklentileri yönünde aynı bilinçle belirlemek ister. Bu amaçla insanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteren ve etkili vatandaşlık bilincine ulaşmış insan modeli oluşturmada kullanılan sosyal Bilgiler, bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşimin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözden geçirilmesini sağlar. O halde sosyal bilgiler öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer alan tarih konuları, bireyde tarih bilinci oluşturulmasına yardımcı olacak nitelikte olmalıdır.

Cumhuriyet öncesi İmparatorluk devrinin millilikten uzak eğitim kurumlarının Baltacıoğlunun ifadesi ile; “cılız, ruhsuz, korkak nesiller yetiştiren,

milli olmayan eğitim sistemi, geri kalınmada ve felaketlerde tek sorumludur” şeklindeki ifadeleri günümüze de ışık tutan ciddi tespitlerdir. Ona göre, her şeyden evvel kanda, canda, ruhta inkılaplara muhtacız.(Akyüz, 2001: 287) Bu inkılabın temelini oluşturan tarihi idrak ve tarihi bilinçtir. Tarihi bilinç, tarihi kavram ve şahsiyetlerden ayrılamaz.

Mehmet Arif Bey, birey şuurunu ve toplumsal şuuru, “tarih”ten elde edilen idea (inanç) üzerine inşa eder. Yani milletin tarihini bilmek ve ona inanmak, bireyi ve sonuçta toplumu yeni bir şuura ulaştırır. Bu yeni şuur, bireyi ve toplumu yeniden var edip diriltir. İşte Baltacıoğlu’nun ifadesiyle, birey ve toplumun ruhlarını yeniden var eden tarihtir, tarihi bilmektir ve ona inanmaktır(Görkaş, 2010: 273).

2004 son program değişikliğinde görülen küreselleşmeci yönelimlerle ulusal tarihi kavramların azaltılması işte bu yüzden hatalıdır. 2004 sosyal bilgiler programını eleştiren Merter (2005: 430), konuyla ilgili tespitlerini şu şekilde dile getirmektedir:

Bu program çok uluslu, çok kimlikli, hoş görülü bir dünya vatandaşı yetiştirmeyi amaçladığı için, farklı kültürlerle ve farklı dini gruplara mensup bireyleri sorgulamadan kabul eden bir anlayışa sahip olduğu için cumhuriyetimizin kuruluş felsefesi ile tam olarak uyuşmamaktadır. Bu programda Türk kültürü ve Türk Ulusu kavramlarından özenle kaçınılmıştır.

Dewey’e göre ilköğretimde tarih öğretiminin amacı; çocuğa sosyal hayatın değerlerini takdir ettirebilmek, insanların birbirleriyle etkili iş birliğini kolaylaştıran ve teşvik eden kuvvetleri düşündürebilmek, buna yardım eden ya da geriletken karakter türlerini anlayabilmelerini sağlamak ise, tarihin sunulmasındaki temel nokta, tarihin çocuk için hareketlendirilmesi ve dinamikleştirilmesi olmalıdır.

Farkında olalım ya da olmayalım tüm duygu düşünce ve davranışlarımız geçmiş deneyimlerimiz ışığında doğar gelişir ve biçimlenir. Bu yönümüzü oluşturan her şey geçmişimizden günümüze taşıdığımız birikim ve deneyimlerimizin bir ürünüdür. Gündelik yaşamımızdaki tüm duygu ve düşüncelerimiz geleceğe yönelik hedef ve

beklentilerimiz kendisinden kaçamadığımız kaçamayacağımız bir geçmiş atmosferinin yarattığı iklim koşulları altında biçimlenir. Bugünde yaşayıp geleceğimizi oluştururken aslında çıkış noktamız ve rehberimiz tarihtir.

KAYNAKÇA

- AKYOL, T. (2010). *Bilim ve Yanılgı*, İstanbul, Doğan Yayıncılık.
- AKYÜZ, Y. (2001). *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul, Alfa Yayınları
- AKÇALI, A.A. ASLAN, E. (2007). *Yerel Tarih ve Tarih Öğretimindeki Rolü*, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi
- ASLAN, E. AKÇALI, A.A. (2007). *Kimlik Sunumu Olarak Tarih Eğitimi*, Sayı:22/ 125-132, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi
- ASLAN, E. (2005) *Türkiye’de Tarih Eğitiminin Sorunları*, Sayı:18/ 106-114, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi
- ARVASI, S.A. (2008). *Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul, Bilgeoguz Yayınları
- AVCI, A. (2008). *İbni Haldun ve G. Vico Karşılaştırmasında Doğalcı Ve Tinselci Tarih Felsefesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya, Akdeniz Üniversitesi Yayınları
- BAHAR, H. (2002). *İlköğretim Okullarında (4. Ve 5. sınıflar) Tarih Öğretimi*,(Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Muğla, Muğla Üniversitesi Yayınları
- BALAY, R. (2004). *Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim*, Cilt:37/ Sayı: 2/ 61-82, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi
- BARAN, B. (2009). *“İnternet ve Bilgi Toplumlari”*, Özel Öğretim Yöntemleri I-II, (Ed. E.Altun), İzmir, Pegem Akademi Yayıncılık
- BAŞARAN, İ.E. (1987). *Eğitime Giriş*, Ankara, Sevinç Matbaası

- BAŞARAN, Z. (2006). Demokratik Yaşamın Gelişmesinde Sosyal Bilgiler Dersinin Rolü Ve Önemi, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları
- BERK, F. (2008). Eski ve Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Tarih Konularının Karşılaştırılması, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Adana, Çukurova Üniversitesi Yayınları
- BIÇAK, A. (1996). *Tarih Bilinci*, İstanbul, Sayı:20/46-58, Felsefe Dünyası,
- BİRİNCİ, N. (2004). *Tarih Bilinci*, Sayı:51/ 2, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi
- BİÇER, B. (2008). Tarihe Giriş, İstanbul, Dem Yayınları
- BOZCAN, M. (2002). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Öğrencilerin Tarih Düşüncesinin Gelişimi, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları
- CARR, E.H. (1996). Tarih Nedir?, Çev. M.G. Göktürk, İstanbul, İletişim Yayınları
- CEVİZCİ, A. (2011). Eğitim Felsefesi, İstanbul, Say Yayınları
- CEVİZCİ, A. (2010). Felsefeye Giriş, Ankara, Nobel Yayınları
- DAVUTOĞLU, A. (2011). Stratejik Derinlik, İstanbul, Küre Yayınları
- DEVECİ, H. (2003). Sosyal Bilgiler Dersinde Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Derse ilişkin Tutumlarına, Akademik Başarılarına Ve Hatırlama Düzeylerine Etkisi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- DİNÇ, E. (2009). Etkili Tarih Öğretimi, Sayı:29/ 1427-1450, Ankara, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi

- DOĞAN, İ. (2009). Sosyolojide Kavramlar ve Sorunlar, Ankara, Pegem Akademi Yayınları
- DOĞANAY, A. (2005). “*Sosyal Bilgiler Öğretimi*”, Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, (Ed. C. Öztürk, D. Dilek), Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık
- ARSLAN, F. (2004). Tarihin Dirildiği Gün: Maziden Roman Ütopyasına, Sayı49/ 382-386, Atatürk Kültür Merkezi, Erdem Dergisi
- ERDEN, M. (Tarihsiz). Sosyal Bilgiler Öğretimi, İstanbul, Alkım Yayınevi
- ERDOĞAN, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Resimlendirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları
- FAZLIOĞLU, İ. (2009). Türkiye’de Türkçede Felsefe Üzerine Konuşmalar, İstanbul, Küre Yayınları
- GÖRKAŞ, İ.(2010). Tarih Yazıcılığında Tarih Felsefesine: Mehmet Arif’in “Muhakemeli Tarih” Anlayışı, Sayı: 28/ 261–293, Konya, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi
- GÜNAY, M. (2010). “Bilim Felsefesi ve Eğitim Felsefesi Bağlamında Sosyal Bilgiler”, Sosyal Bilgilerin Temelleri, Ed. R.Turan. K. Ulusoy. Ankara. Maya Akademi Yayınları
- IŞIK, H. (2008). Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Başarılarına Etkisi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları

- KAFESOĞLU, İ. (1963). Tarih İlmi ve Bizde Tarihçilik, Sayı. 17-18/ 1-16, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
- KAN, A. Ü. (2006). Yeni ilköğretim Programında Öngörülen Temel Becerileri Kazanmada Besinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ve Türkçe Derslerinin Etkilerine ilişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Diyarbakır ili Örneği)", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARA, C. (2007). Erol Güngör'de Milliyetçik, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde: Niğde Üniversitesi Yayınları
- KAYA, E. (2006). Türkiye'nin AB İle Bütünleşme Sürecinde Sosyal Bilgiler Dersinin İşlevselliği, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları
- KAYA, R. ÖZDEMİR, Y. ŞİMŞEK, U.(2004). Genç Cumhuriyet ve Oluşturulmaya Çalışılan Tarih Bilinci, Sayı:9/ 271-281, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi
- KELEŞ, H. KİRİŞ, A. (2006). Bir Osmanlı Tarihçisi Olan Ali Reşat'ın Hayatı, Eğitimciliği ve Tarih Öğretimi İle İlgili Görüşleri, Sayı:14/ 571-586, Kastamonu, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Dergisi
- KICIR, K. (2006). Sosyal Bilgiler Dersinde 7. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenme Beceri Düzeyleri, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları
- KIZILÇELİK, S. (2004). Sosyal Bilimleri Yeniden Yapılandırmak, Ankara, Anı Yayınları
- KOMİSYON. (2000) "Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı" , Ankara, MEB. Yayınları
- KÖSEOĞLU, N. (2005). Türk Olmak Ya da Olmamak, İstanbul, Ötüken Yayınları

- KÖSTÜKLÜ, N. (1998). Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, Konya, Kuzucular Ofset
- KÜÇÜK, Y. (2006) Türkiye Üzerine Tezler Cilt 2, İstanbul, Salyangoz Yayınları.
- MEB, (1998). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile İlgili Kararı. Ankara, Milli Eğitim Basımevi
- MEB, (2005). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Baskı), Ankara, Devlet Kitapları Müdürlüğü
- MEMİŞ, E. (1998). Türk Kültür Tarihi, Konya, Yayın ve matbaa ismi yok
- MEMİOĞLU, Z. (2004). Tarih Öğretimi Üzerine Bazı Düşünceler, Sayı:9/ 303-309, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi
- NAS, R. (2006). Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları
- NİYAZİ, M. (2007). Millet ve Türk Milliyetçiliği, İstanbul, Ötüken Yayınları
- NİYAZİ, M. (2009). Türk Tarih Felsefesi, İstanbul, Ötüken Yayınları
- ORTAYLI, İ. (2010). Tarihimiz ve Biz, İstanbul, Timaş Yayınları
- OYMAK, R. (1997). Dünden Geleceğe Sonsuz Bir Bakış; Tarih, Eğitim ve Yaşam Dergisi, Yıl:2, Sayı: 7, Güz'97. sf.32-38
- ÖZDEN, Y. (2005). Öğrenme ve Öğretme. Ankara, Pegem-Akademi Yayınları
- ÖZLEM, D. (1999). Siyaset, Bilim ve Tarih Bilinci, İstanbul, İnkılap Yayınları
- ÖZLEM, D. (2001). Tarih Felsefesi, İstanbul, İnkılap Kitabevi

- ÖZLEM, D. (2009). Türkiye’de Türkçede Felsefe Üzerine Konuşmalar, İstanbul, Küre Yayınları
- ÖZLEM, D. Ateşoğlu, G. (2006). Tarih Felsefesi Seçme Metinler, Ankara, Doğu Batı Yayınları
- ÖZTÜRK, C. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara, Pegem Akademi Yayınları
- ÖZTÜRK, M. (2010). Tarih Felsefesi, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayıncılık
- POLAT, F. (2006). İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler ve Karşılaştıkları Sorunlar-Afyon İli Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları
- SAFRAN, M. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık
- SANDER, O. (2010). Siyasi Tarih İlkçağdan 1918’e, Ankara, İmge Kitabevi
- SENEMOĞLU, N. (2007). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, Ankara, Gönül Yayıncılık
- SİNANOĞLU, O. (2010). Büyük Uyanış, İstanbul, Bilim-Gönül Yayınları
- SÖNMEZ, V. (1999). Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi
- SÖNMEZ, V. (2005). Hayat Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu, Ankara, Anı Yayınları
- ŞENGÜL, T. (2007). Siyasal Düşünce Akımları ve Tarih Ders Programlarındaki Düşünsel Değişim 1908-1930, Sayı:1/ 63-97, Ankara, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi
- ŞIVGIN, H. (2009). Ulusal Tarih Eğitiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi, Cilt: 2/ 4, 35-52, Akademik Bakış

- TAHIROĞLU, M. (2006). İlköğretim okullarının ikinci kademesinde Sosyal Bilgiler Dersi öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları güçlükleri ortaya çıkarmak, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, Selçuk Üniversitesi Yayınları
- TAY, B. Ve ÖCAL, A. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık
- TEZCAN, M. (2003). “*Eğitimin Toplumsal Temelleri*”, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, (Ed. V.Sönmez), Ankara, Anı Yayınları
- TOSH, J. (2005). Tarihin Peşinde, Çev. Özden Arıkan, İstanbul, Tarih Vakfı
- TURAN, O. (2003). Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi, İstanbul, Ötüken Yayınları
- TURAN, R. ve ULUSOY, M. (2010) “Sosyal Bilgiler Disiplininde Tarihin Yeri ve Önemi”, Sosyal Bilgilerin Temelleri, Ed.R. Turan, K. Ulusoy Ankara, Maya Akademi Yayınları.
- ÜLKEN, H.Z. (2001). Eğitim Felsefesi, İstanbul, Ülken Yayınları
- VARIŞ, F. (1998). Eğitim Bilimine Giriş, İstanbul, Alkım Yayınları
- YAPICI, G. (2006). Dört Kültürde Tarih Öğretimi Yaklaşımı: İngiltere, Fransa, İsviçre ve Türkiye Örnekleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları
- YAZICI, K. (2009). Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle Karşılaştırılması, Sayı-22 Konya, S. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi
- YAZICI, S. YAZICI, F. (2010). Yurtseverlik Eğitimi: Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamalarına Yönelik Bir Araştırma, Sayı.3/10, 649-660. Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi

YEŞİLBURSA, C.C. (2006). Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihi Yerleri Kullanarak Tarih Konularının Öğretimi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları

YILDIRIM, E. (2007). Bilgi Sosyolojisi, Bursa, Ekin Basın Yayın

YILMAZ, M. (2006). Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Temelleri, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım

İnternet Kaynakları

Kaymakçı, S. Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi?

<http://www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009/5/83.pdf>, (Erişim tarihi: 18/08/2011)

Çetin, K. Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler Ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci, <http://edergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/view/27/16>, (Erişim tarihi: 11/ 08/2011)

ÖZGEÇMİŞ

Biröl BULUT 28/05/1986 tarihinde Elazığ'da dünyaya geldi. İlk ve Orta öğrenimini Elazığ'da tamamladı. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü'nden 2008 yılında mezun oldu. 2009 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim dalında Yüksek Lisans Öğrenimine başladı ve bu alanda eğitimini sürdürmektedir.

EKLER

EK 1 – Araştırma İzni

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

SAYI : B.30.2.FIR.0.70.00/044-1452-
KONU : Araştırma İzni

- 1887

25/01/2011

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz İlköğretim Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Birol BULUT'un, "İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmadaki Etkinliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)" konulu tezi ile ilgili olarak geliştirdiği anket çalışması ile ilgili Elazığ Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün, 20 Ocak 2011 tarih ve 2097 sayılı yazıları ekte gönderilmiştir.

Bilgileriniz ile gereğini rica ederim.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "A. Feyzi Bingöl".
Prof. Dr. A. Feyzi BİNGÖL
Rektör

EK: Yazı (6 Sayfa)

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.23.00-605.01/2097
Konu : Araştırma-Anket İzni
(Biol BULUT)

20 Ocak 2011

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterlik)

İlgi : Fırat Üniversitesi Rektörlüğü'nün 30/12/2010 tarih ve 510-1452/03 sayılı yazısı

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Birol BULUT' un "İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmadaki Etkinliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)" konulu tezi ile ilgili olarak geliştirdiği anketini 2010-2011 eğitim öğretim yılı içerisinde ilimizdeki merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulamak için izin isteği, ilgi yazı ile bildirilmiştir. Konu ile ilgili olarak alınan Makam Onayı ve anket çalışmasının onaylı örneği ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Nihat BÜYÜKBAŞ
Millî Eğitim Müdürü

EKLER:

1. 1 Adet Makam Onayı (1 Sayfa)
2. Anket Örneği (4 Sayfa)

Zübeyde Hanım C. Hükümet Konağı Kat : 5
23100-ELAZIĞ
Tel: 0 424 2385024-25-26-27-28
Fax: 0 424 2333670
elazigmem@meb.gov.tr / elazig.meb.gov.tr

EGİTİME
%100
DESTEK

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.23.00.09-STJ/ 1571

Konu : Araştırma izni (Anket)

17 Ocak 2011

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı' na bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi
b) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü'nün 30/12/2010 tarih ve 510-1452/03 sayılı yazısı.

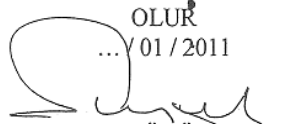
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Birol BULUT' un "İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Konuların Tarih Bilinci Oluşturmadaki Etkinliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)" konulu tezi ile ilgili olarak geliştirdiği anketini 2010-2011 eğitim öğretim yılı içerisinde İlimizdeki merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulamak için izin isteği, ilgi (b) yazı ile bildirilmiştir.

Konu ile ilgili olarak İlgi (a) Yönerge çerçevesinde oluşturulmuş olan Bilimsel Araştırma İzin Değerlendirme Komisyonu, 11/01/2010 tarihinde Müdürlüğümüz AR-GE biriminde toplanarak başvuru hakkında gerekli inceleme ve değerlendirmeyi yapmış olup söz konusu anket çalışmasının, 28 Şubat 2011 - 25 Mart 2011 tarihleri arasında İlimizdeki merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

A. Turan VILMAZ
Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

OLUR
... / 01 / 2011

Nihat BÜYÜKBAŞ
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Zübeyde Hanım C. Hükümet Konağı Kat : 5
23100-ELAZIĞ
Tel: 0 424 2385024-25-26-27-28
Fax: 0 424 2333670
elazigmem@meb.gov.tr / elazig.meb.gov.tr

EK 2 – Araştırma Anketi

SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ KONULARIN TARİH BİLİNCİ OLUŞTURMADAKİ ETKİLİLİĞİ HAKKINDA ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ ANKETİ

Sevgili Öğretmenim, Bu anket 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan konuların öğrencilerde tarih bilinci oluşturmada ne kadar etkili olduğu hakkında sizin kıymetli görüşlerinizi tespit etmeyi amaçlamaktadır. Verdiğiniz bilgiler yalnızca bilimsel bir çalışma için kullanılacaktır. Ancak bu çalışmamız, titiz bir sistematik bilimsel süreçten geçecek olan bu veriler sayesinde Sosyal Bilgiler öğretim sahasına ve siz uygulayıcılara önemli katkılar sağlayacaktır. Her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, cümleye katılma derecenizi (kesinlikle katılmıyorum, katılıyorum) kutucuğa (X) işaretini koyunuz. 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan ünite ve konularla ilgili soruları 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programına bakarak hatırlamanızı önemle rica eder, ilginize ve katkınıza şimdiden teşekkür ederim.

Birol BULUT

Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi

- 1- **Cinsiyetiniz?** () Kadın () Erkek
- 2- **Branşınız:** () Sosyal Bilgiler () Tarih () Coğrafya () Diğer (.....)
- 3- **Çalıştığınız okul:**.....(Lütfen yazınız)
- 4- **Kıdeminiz?** ()1-5 Yıl ()6-10 Yıl ()11-15 Yıl ()16-20 Yıl ()21 Yıl ve üzeri

Görüşler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
5- “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesinde yer alan Atatürk’ün iletişime verdiği önemi belirten ifadeler, kurdurduğu gazeteler ve Anadolu Ajansı’nın tarihini anlatan konular tarih bilincine katkıda bulunur.					
6- “İletişim ve insan ilişkileri” ünitesinin kapsamındaki konuların işlenişinde (özellikle drama tekniğinin kullanılmaması) önemli tarihsel kişiliklerin iletişim örneklerinin Öğretmen Kılavuz Kitabınızda ve ders kitaplarında yer almaması önemli bir <u>eksiklik</u> dir.					
7- “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde geçen “Göç” olgusunun sebep ve sonuçları aktarılırken ülkemiz tarihinin son 200 yılına şekil veren göç olaylarına yer <u>verilmemesi</u> büyük bir <u>eksiklik</u> dir.					
8- “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde Anadolu’da kurulan ilk Türk beylikleri hakkında sınırlı bir siyasi bilgi verilmesi, Selçuklu sonrası kurulan Türk beylikleri hakkında hiç bilgi <u>verilmemesi tarihi idrakte noksanlara yol açar</u> .					

9-	“Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesinde Osmanlı devlet ve toplum yapısıyla ilgili açıklama ve grafikler tarihi bilinç oluşturmaya zemin hazırlar.					
10-	Türk Tarihinde Yolculuk” Ünitesinin kazanımlarında (hedef davranışlar) duyuşsal alana ait (ilgi, tutum) herhangi bir hedefe yer <u>verilmemesi</u> tarih bilincinin oluşmasını baştan engelleyicidir.					
11-	“Türk Tarihinde Yolculuk” Fatih’in ve Kanuni’nin fetihlerinin, Barbaros, Piri Reis, Sokullu gibi önemli devlet adamlarının tanıtılması tarih bilinci oluşturmada etkilidir.					
12-	“Türk Tarihinde Yolculuk” Toplumsal Hoşgörü ve Etkileşim konusunda azınlıklara ve farklı din mensuplarına Osmanlı Devletince gösterilen hoşgörü ve toleransın örneklenmesi Sosyal Bilgiler öğretiminde hedefleri ile tutarlıdır.					
13-	“Türk Tarihinde Yolculuk” kültürel ve toplumsal sahada Osmanlı-Avrupa karşılıklı etkileşiminin; müzikten kılık kıyafete, estetikten mimariye olan tesirlerinin izahı öğrencide tarih bilinci oluşturmada etkilidir.					
14-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde “Seyyahlarla Gezinti” konu başlığında yabancı seyyahların gözüyle Osmanlı ve Türk toplum hayatından kesitler sunulması, öğrencilerde tarihsel bir derinlik ve devamlılık duygusu oluşturmada etkilidir.					
15-	“Türk Tarihinde Yolculuk” “Osmanlıda Yenileşme” konusunda yer alan 17.ve 18.yy da Osmanlı yenilik hareketlerinin (matbaanın, yeni eğitim kurumlarının, bankaların kurulması) sebep ve neticeleri eleştirel bir tarih bilincinin oluşumuna katkı sağlar.					
16-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde geçen konular tarih bilinci oluşturmada genel olarak yeterli ve etkilidir.					
17-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan kavramlar ve değerler (yurt, millet, Anadolu, Türk, Türkleşme) öğrencide tarih bilincinin oluşmasında önemli rol oynar.					
18-	“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde doğrudan verilecek beceri ve değer olan zaman ve kronoloji algılama, estetik tarih bilincinin oluşmasında gerekli temeli sağlar.					
19-	“Zaman İçinde Bilim” ünitesinde insan yaşamını kolaylaştıran önemli buluşların, çeşitli milletlerin katkılarıyla belli bir etkileşim ve süreklilikle meydana geldiğinin işlenmesi ve yazının önemi üzerinde durulması tarih bilincinin evrensel yönünün oluşumuna katkıda bulunur.					
20-	“Zaman İçinde Bilim” ünitesinde Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı ve bilim arasındaki sebep-sonuç ilişkilerinin ortaya konması bilimin dayandığı tarihsel temellerin anlaşılmasında ve idrakinde önem taşır.					
21-	“Zaman İçinde Bilim” ünitesi “Tarihte Bilim” konu başlığı altında bilime katkı sağlayan İbn-i Sina, Biruni, Ali Kuşçu gibi Türk-İslam âlimlerinin tanıtılması öğrencilerde tarih bilinci oluşmasına önemli bir katkı sağlar.					
22-	“Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde yer alan konuların tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerinin geçmişle günümüz arasında kıyaslamasına yardımcı olur.					
23-	“Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde yer alan konularda toprağın bir milleti millet yapma rolünü, vatan kavramının toprakla mümkün olabileceğini vurgulanması bireyin tarihsel düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunur.					
24-	“Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde yer alan “ Türklerde Vakıf Kültürü “ adlı konuda vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler vererek öğrencilerde tarihsel bilincin gelişmesine katkıda bulunur					

25- “Ekonomi ve Sosyal Hayat“ ünitesinde yer alan “ geçmişte ve günümüzde mesleki eğitim “ adlı konuda ahi teşkilatının işlenişi öğrencilerde meslek ve meslek ahlakının gelişmesini sağlar.					
26- “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde geçmişten günümüze yönetim ve demokrasi anlayışıyla ilgili verilen bilgiler öğrencinin tarihsel süreçte yaşanan değişiklikleri ve günümüzdeki yapıyı daha kolay anlamasını sağlar.					
27- “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde yer alan Türkiye Cumhuriyet’inde devletin yönetim yapısı, yasa ve kurum ile ilgili bilgiler bireyin ülkeyi tanımmasına yardımcı olur.					
28- “Ülkeler Arası Köprüler” adlı ünite de yer alan “1.Dünya Savaşı ve Çanakkale’de Mustafa Kemal” konusunda öğrencilere “bağımsızlık, Milli kültür, ortak miras” gibi kavramlar tarihsel düşüncesinin gelişmesinde katkı sağlar.					
29- 7.sınıf ders programındaki konularda yer alan Türk milletinin dünya tarihindeki önemi, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri, öğrencilerin kendilerine ve milletine güven duymasında katkıda bulunur.					
30- Bu program bireyin; ailesine, milletine, vatanına, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, çalışkan, araştırmacı, öz verili, erdemli, girişimci, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmesine katkıda bulunur.					
31- İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programı öğrencilerde tarih bilinci oluşturmada etkili midir?					
32- Bu programda yer alan konuların, olayların bireylere geçmiş ve günümüz arasındaki farkı ayırt edebilme yetisi kazandırır.					
33- Sosyal Bilgiler dersinde, tarih konularının öğretiminde, öğrencilerin tarih bilincinin gelişmesine gerekli önem <u>verilmemektedir</u> .					
34- Bu programda yer alan konular, farklı bakış açısıyla, daha ilginç ve olumlu bir içerikle ve daha çağdaş yöntem ve tekniklerle hem daha yararlı hem de daha zevkli hale sokulabilirdi.					

35- Okul dışında tarih konularıyla ilgileniyor musunuz ? (Lütfen uygun gördüğünüz parantezi işaretleyiniz !)	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman
a- Evde ilgileniyorum, okuyorum.			
b- Müzeler ve tarihi kalıntıları geziyorum.			
c- Kütüphanelerde araştırma yapıyorum.			
d- Tarih konularını işleyen kitapları satın alıyorum.			

36- Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını işlerken derslerinizde en çok hangi yöntem ve teknikleri kullanıyoruz? (Lütfen uygun gördüğünüz parantezi işaretleyiniz !)	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman
a- Tartışma yöntemi			
b- Soru – Cevap yöntemi			
c- Düz anlatım yöntemi			
d- Drama tekniğine dayalı canlandırma			
e- Diğer :			

37- Sizce tarih nedir ? (Lütfen uygun gördüğünüz parantezi işaretleyiniz !)	Evet	Hayır	Fikrim yok
a- Tarih insanların geçmiş zamandaki yaşayışlarını yer ve zaman göstererek, ve belgelere dayanarak anlatan bir bilimdir.			
b- Tarih yalnızca geçmişle ilgilenen ve geçmişi aydınlatan bir bilimdir.			
c- Tarih bugünkü yaşayışımıza ve geleceğimize doğrudan etkieden bir bilimdir.			

38- Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularının işlenişinde hangi yöntem ve tekniklerin daha uygun olduğunu düşünüyorsunuz? (Lütfen uygun gördüğünüz parantezi işaretleyiniz !)	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman
a- Tartışma yöntemi			
b- Soru – Cevap yöntemi			
c- Grupla işbirlikli araştırma yöntemi			
d- Düz anlatım yöntemi			
e- Drama tekniğine dayalı canlandırma			

39- 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan tarih konuları hakkındaki düşünceleriniz. (Lütfen uygun gördüğünüz parantezi işaretleyiniz !)	Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok
a- Tarih konuları yüzeysel işlenmiş olup, yetersizdir.			
b- Tarih konuları yeterlidir ve öğrenci seviyesine uygun şekilde yazılmıştır.			
c- Kitap görsel açıdan karmaşık ve resimlerin konuyla ilişkisi zayıftır.			
d- Kitap içerik bakımından yetersiz ve öğrenci seviyesine uygun hazırlanmamıştır.			

Katkılarınız İçin Çok Teşekkür Ederiz.